1900
2010

UNGAS

ORGANISERING ÖVER TID

PETER WAARA JYTTE RÜDIGER LOTTA SVENSSON

Ungas organisering över tid
– unga för sig själva eller tillsammans med vuxna?

Peter Waara **Jytte Rüdiger** **Lotta Svensson**

MEDVERKANDE

Lina Ahtola: projektledare, *Riksutställningar*

Erik Gunnarsson: *ordförande UKM riks*

Fredrik Gunnarsson: handläggare, *Sveriges kommuner och landsting*

Gunnar Hansson: lektor, *Linnéuniversitetet*

Gunnar Holmberg: kultur- och fritidssamordnare, *Örnsköldsviks kommun*

Ninni Norlinder: generalsekreterare, *Sveriges Elevråds Centralorganisation (SECO)*

Oskar Sanell: fil.kand, *frilans*

UNGAS ORGANISERING 2010

UTGIVEN AV ASTRID LINDGRENS HEMBYGD
ANSVARIG UTGIVARE: JYTTE RÜDIGER
REDIGERING: PETER WAARA
GRAFISK FORM: LOTTI JILSMO, LÄGGUT
FOTO: WWW.FOTOAKUTEN.SE

PROJEKTET HAR FINANSIERATS AV UNGDOMSSTYRELSEN.
KONTAKTPERSONER: GERHARD HOLMGREN OCH TORGNY SANDGREN.

ungas.organisering

MÅNGA SÄGER ATT UNGA INTE ORGANISERAR SIG I SAMMA UTSTRÄCKNING SOM FÖRR.

HUR GJORDE MAN FÖRR?

...OCH HUR LÄR MAN SIG ORGANISERING IDAG?

Vem bär ansvaret för ungas framtida organisering?

Förord

Ungas organisering över tid är en studie som initierats av föreningen Astrid Lindgrens Hembygd. Syftet med studien var att ta reda på varför ungas delaktighet i föreningslivet minskar. Med tolv års erfarenhet av lokalt utvecklingsarbete i kommunerna Vimmerby, Hultsfred, Oskarshamn och Eksjö stötte vi ofta på problemet att unga inte deltar i traditionellt föreningsliv i samma utsträckning som förr. Samma utveckling återfinns över hela landet, ungas föreningsengagemang minskar oavsett organisation och verksamhet. I juli 2009 bjöd vi in praktiker och forskare för att se hur vi skulle kunna gå till väga för att genomföra en översyn av ungas organisering över tid. Denna rapport är slutresultatet av det arbete som genomförts i fem grupper. Ett antal delstudier eller mer precist 230 sidor, har skalats ner till en rapport. Resultatet speglar ett perspektiv på hur unga organiserade sig förr och hur föreningslivet har utvecklats över tid och med skilda föresatser från stat, kommun och frivilligorganisationerna. Studien handlar alltså om olika synsätt på ungas organisering snarare än om ungas syn på sin egen organisering. Studien syftade också till att reda ut frågan på vem som bär ansvaret är för ungas framtida organisering och vilka insatser som behövs för att hjälpa, stötta, uppmuntra och motivera unga att organisera sig? Länkat till denna fråga är också hur samhället kan vidga sina perspektiv så att nya former för ungas samhällsengagemang också erkänns?

Denna rapport är en sammanställning och en analys av det material som nedanstående gruppdeltagare bidragit med: Lina Ahtola, Erik Gunnarsson, Fredrik Gunnarsson, Gunnar Hansson, Gunnar Holmberg, Ninni Norlinder, Jytte Rüdiger, Oskar Sanell, Lotta Svensson, Peter Waara

Rapporten har skrivits av Peter Waara: professor, Uppsala universitet, Jytte Rüdiger: projektkoordinator, Astrid Lindgrens Hembygd samt Lotta Svensson: forskare, Uppsala universitet.

Jytte Rüdiger

Inledning

UNGAS ENGAGEMANG IDAG FÖLJER INTE DE TRADITIONELLA FORMERNA, ÄNDÅ BEDÖMS DERAS SAMHÄLLSENGAGEMANG UTIFRÅN OM DE ÄR MED I EN TRADITIONELL FÖRENING...

I Sverige oroas vi av det sjunkande antalet medlemmar i politiska ungdomsförbund och ideella organisationer samt ett förmodat hotande utanförskap för unga och vuxna som detta befaras leda till. Samtidigt förundras vi över unga som nästan på egen hand och sekundsnabbt kan aktivera stora mängder människor för speciella frågor, påverka politiskt beslutsfattande och därigenom göra skillnad avseende t.ex. natur och miljö genom sitt engagemang. Bilderna kan förefalla motsägelsefulla. Å den ena sidan oengagemang och passivitet inom föreningslivet men, å den andra sidan också engagemang och aktivitet med hjälp av kultur, interaktiva medier och spontanaktivitet. Ungas samhällsdeltagande genom virtuella kanaler motsvarar inte hur man traditionellt förväntar sig att ungas engagemang ska kanaliseras, snarare tvärtom. Icke desto mindre bedöms ungas inflytande och delaktighet i samhället utifrån om de är engagerade i traditionella föreningar eller i andra formellt godkända sammanslutningar.

Man bör dock tänka sig för innan nya medier och internetbaserade interaktionsformer utropas som alternativet till kollektiv påverkan. Att hörsamma ett upprop, skriva på en namninsamling eller blir medlem i ett Community på Internet med en given sakfråga som fokus innebär inte att dessa slags sammanslutningar har någon större samhällsbetydelse.

Robert D. Putnam[1] pekar på att en individ ofta är medlem i många i föreningar, men att engagemanget är lågt. Det innebär att föreningsmedlemskapet i sig oavsett om det är frågan om virtuellt eller traditionellt medlemskap, inte är det samma som mobilisering. Att gå från tanke/vision till handling leder ofta till bortfall av engagerade individer. Det vi menar är att engagemanget numerärt kan vara omfattande, men att det generellt saknas ett genuint engagemang, således ett förhållande som kan beskrivas som *a mile wide, but only an inch deep.*

Den väg till inflytande som vuxna företräder sig som självklar, är inte längre allenarådande. Den modell som antas leda till delaktighet och inflytande

1 Robert D. Putnam (2007 [2000]) *Den ensamma bowlaren.* Stockholm: SNS förlag.

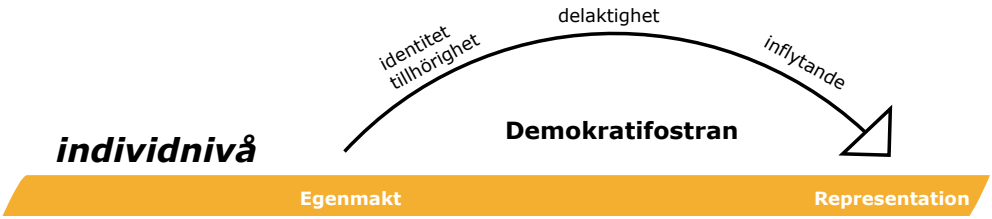

startar genom fostran i en folkrörelse-organisation, politisk förening eller en samhällsförening (t.ex. invandrarförening, elevorganisation eller liknande) och tar sin väg till delaktighet och inflytande via regelmässigt agerande inom ramen för den etablerade föreningens mallar.

Många vuxna föreställer sig att ungas samhällsengagemang ska utvecklas i linje med hur man tidigare har gjort, att unga i god demokratisk ordning engageras i ideella organisationer, att de fostras till att vilja arbeta politiskt enligt den modell vi har för representativ demokrati och där rekryteringen av politiker tryggas genom föreningsdeltagande.

Den grundläggande tanken är att det är bra och nyttigt både för individen och samhället om medborgaren är delaktig och bidrar med tankar och handlingar i ”det gemensamma rummet”. Idag finns det åtskilligt som pekar på att bilden bör vidgas att också omfatta nya och för vuxna kanske okända former som vidgar gränserna för hur demokrati och inflytande kan utövas i samhället.

Vilket är då problemet? Handlar det om bristen på ungt inflytande och engagemang eller är det en fråga om vuxnas rigida förväntningar kring vad som räknas som samhällsengagemang?

Att vårt samhälle präglas av en ökad individualisering och att det även bland vuxna råder en minskad politisk partiorganisering är en väsentlig bakgrundskunskap. Varken unga eller vuxna kanaliserar sitt samhällsengagemang genom politiska organisationer i särskilt hög grad. 2010 är valår för kommun, landsting och stat – att rösta representerar en typ av samhällsengagemang, men är knappast det optimala uttrycket för en levande demokrati.

Här tänker vi oss istället en ständigt pågående kritisk granskning av makthavares agerande, lokal och nationell opinionsbildning och aktiviteter som gör medborgarna delaktiga i vad som sker i samhället och ger dem möjlighet att påverka utvecklingen. Demokratifloskler under valtider kanske mer döljer än avslöjar vad samhällsengagemang och en levande demokrati egentligen handlar om. Röstandet är många gånger en rituell handling, individen gör som man alltid

har gjort och förlitar sig på att politikerna sköter sina jobb. På samma sätt kan man resonera kring delaktighet i politiska föreningar.

Frågan många ställer sig är varför man ska vara medlem och delaktig i det politiska föreningslivet om de förtroendevalda redan har bestämt vad det handlar om och sköter sitt jobb utifrån dessa premisser?

Nya tider leder till nya former för engagemang och aktivitet. Ur denna tes kan frågan resas om dagens politiska system är optimalt för att kanalisera ungas samhällsintresse. Samtidig finns det en kader unga som engagerar sig i ungdomsförbunden. Denna kader är aktiv och tjänar sitt moderparti som ett slags radikalt alternativ (vilket alltid har varit ungdomsorganisationernas roll), en tummelplats för mer eller mindre rimliga strategier, idéer och utspel. Till exempel lanserade Centerns ungdomsförbund (CUF) under för-valrörelsen 2010 den provokativa sloganen ”Fuck Facket” trots Alliansregeringens värnande om arbetsrätt och den svenska modellen. Strax innan valet, i september 2010, tycks ingen inom CUF vilja kännas vid denna slogan om man nu får tro politikerbloggen.se.[2]

Kanske hägrar för ungdomspolitikerna en nominering till valbar plats på kommun-, landsting- eller riksdagslistan nästkommande val 2014. Då handlar det om att jämkas in i vad partimedlemmar uppfattar vara normalt, lagom provocerande och i riktning med redan förd politik. Detta skapar en viss avvägning i riktning mot vad som är snarare än att handla om vad som bör vara i framtiden. I grund och botten är det frågan om ett slags inordning till vuxenlivet. Med den följer frågan om man, trots radikala övertoner, på ett bättre sätt kan lyfta fram ungas uppfattningar och agerande, tyckande och ”visionerande” som konstruktiva faktorer i ett traditionstyngt politisk parti.? Och till slut, vilka är då dessa ”man” som ska säkra ungas delaktighet och inflytande, de vuxna eller de unga?

På initiativ av Astrid Lindgrens Hembygd har människor med skilda kunskaper och erfarenheter samlats för att tillsammans utveckla nya tankar och ny kunskap inom temat. Efter projektets första möte utformades följande frågeställningar som legat till grund för ett antal delstudier som genomförts inom ramen för projektet:

- Ungas organisering, ett problem för vem och varför?
- Begreppens innehåll, vad innebär organisering och engagemang?
- Föreningslivets underliggande dimensioner – integration, till vad och varför? Är det skillnad mellan då och nu?
- Föreningslivets socialiserande dimensioner – vuxnas betydelse för ungas möjligheter till delaktighet?
- Villkor och förutsättningar inom en befintlig eller ny struktur – vad gör man med nya och gränslösa rörelser?

Arbetet skedde därefter i arbetsgrupper. Varje deltagare har presenterat egna bidrag, t.ex. litteraturgenomgångar, intervjuer, historiska och teoretiska översikter.

2 www.politikerbloggen.se/2010/05/26/31783/ 2010-09-01

RAPPORTENS DISPOSITION

Rapporten är disponerad på följande sätt. I det inledande kapitlet presenteras grundproblematiken, nämligen den faktiska och förmodade minskningen av ungas organisering sett över tid. Här är det på sin plats att understryka att ungas organisering ofta mäts genom att studera deras medlemskap i föreningslivet. Helt klart är att medlemsantalet i traditionella idéburna organisationer har minskat. Däremot vet vi väldigt lite om det också betyder att unga organiserar sig i mindre grad i dag jämfört med tidigare.

Det andra kapitlet handlar om statens och kommunernas ansvar. Här har vi avsiktligen behandlat stat och kommun som två aktörer som har varit, och alltjämt är, viktiga för samhällets samlade insatser gentemot unga. Tillsammans representerar stat och kommun den ungdomspolitik som politiker har betslutat om och som antas främja/förebygga eller motverka/skydda unga i samhället. Här diskuteras översiktligt olika tiders värdemål bakom insatser riktade mot unga. Kapitlets huvudpoäng är att ungdomspolitiken har gått från ett fostrande/normativt anslag till ett anslag som betonar ungas autonomi och att detta väl svarar mot en generell utveckling från ett kollektivistiskt till ett mer individcentrerat samhälle. Sett till staten som aktör är det relativt enkelt att följa utvecklingen över tid medan det är svårare att få ett samlat grepp över hur kommunerna har hanterat ungdomsfrågan över ett längre tidsperspektiv. Icke desto mindre förefaller det vara så att kommunernas strategier ofta väl svarar mot den statliga, och vice versa. Av det följer att frågan om ungdomars demokratilärande *tillsammans med vuxna* eller *för sig själv* har att göra med en samhällsutveckling som är betydligt mer omfattande än vad staten genom sin ungdomspolitik representerar och spränger gränserna för enskilda kommuners satsningar. I det tredje kapitlet presenteras en samling reflektioner kring ungas organisering över tid. Här är det frågan om både unga och vuxnas röster kring tematiken. Utgångspunkt för detta kapitel är intervjuer samt befintlig ungdomsforskning. Det fjärde kapitlet resonerar kring villkoren för ungas organisering sett till ungdomars förväntningar och förmågor och hur dessa kan förstås i ett organisationsteoretiskt perspektiv. I kapitlet tematiseras fostran/egenmakt, identitet/politisk socialisation, generation/livsfas i relation till ungas organisering förr och nu. Avslutningsvis sammanfattar vi arbetet och presenterar ett antal slutsatser kring organisering, politisk legitimitet och den grundläggande frågan om nytt innehåll i en gammal form eller ett välbekant innehåll i en ny form.

TVÅ FALLBESKRIVNINGAR

För att leda in läsaren i vårt tänkande presenteras två mer eller mindre fiktiva exempel som båda är aktuella rörande ungas organisering i tid och rum. De olika exemplen representerar skilda förhållningssätt till föreningsliv och organisering, aktivitet och vuxeninflytande. Det första kan associeras till ett lokalt ungdomsråd och representerar ett traditionellt och, skulle vi vilja påstå, bekvämt sätt att hantera ungas delaktighet och inflytande i en kommun. Visserligen är det inte frågan om en förening i en juridisk mening, utan är snarare en ungdomsorganisation uppmuntrad att fungera som samtalspartner i lokala angelägenheter. Det andra exemplet beskriver ett sätt att organisera unga som

har koppling såväl bakåt i tid (traditionell kunskapsöverföring) som framåt mot ett synsätt där generationer kan mötas med mer betoning på verksamhet och mindre på organisationsformalitet. Ungdomsrådsexemplet finns inom en etablerad struktur, det senare exemplet representerar en ”oregerlig” organisation för ungas aktivitet som tillåter vuxna och unga att delta på lika villkor. Gemensamt för båda är att man strävar efter att förstärka ungas delaktighet och fostran.

FALL 1. FÖRENINGEN FÖR UNGA I KOMMUNEN.

I nästan varje kommun finns ett ungdomsråd. Dessa råd utgörs av ca 10-20 unga som representerar kommunens unga. Syftet är att verka *för unga* genom att representera dem visavi skola, fritid, etc. i en given kommun. Huvuduppgiften handlar om att företräda unga i sammanhang där ungdomsrepresentation är önskad. Organisationsformen får sin legitimitet genom ett kommunalt erkännande och uppdrag att verka för en anonym grupps väl oavsett representationskapets förankring lokalt.

Kännetecknande för ungdomsrådet är ritualism, formuppfyllelse och representationskap där delaktighet skapas genom att representera andra. Ungdomsrådets aktiviteter är inte direkt riktat till dem man företräder. Påverkan handlar om att försöka förmå t.ex. lokalpolitiker att fatta bra beslut inom områden som påverkar unga. Kännetecknande för medlemmarna i ungdomsråden är att de genom uppdrag och aktivitet får viktig kunskap om hur skolan, samhället och demokratin fungerar och detta har sannolikt också stor betydelse för deras framtida liv.

FALL 2. FÖRENINGEN VUXNA FÖR UNGA

I nästan alla kommuner finns en öppen kommunal fritidsverksamhet som betonar görande/aktiviteter och vuxenansvar. Verksamheten är i fokus och varje aktör representerar sig själva inom ramen för aktuell verksamhet. Görandet är i centrum för organisationen och allas deltagande en förutsättning för verksamheten. Här finns ett möte mellan vuxna och unga med avsikt att skapa något *tillsammans* och därigenom ge unga kunskaper kring hur man kan organisera egen aktivitet baserat på det intresse man har.

Fall 1 utgår från representationskap medan Fall 2 betonar verksamhet och aktivitet. Det förra (ungdomsråden) premieras och ses som essentiell för demokratifostran, dess verksamhet är mätbar genom ett tydligt uppdrag och man förlitar sig på tydliga ramar för såväl innehåll som uppdrag. Den senare är mer problematisk genom sin generationsöverskridande ansats. Det är inte frågan om en renodlad ungdomsverksamhet och ramlar utanför devisen *av unga och för unga*. Inte heller är det enkelt att mäta verksamheten och dess resultat knutet till demokrati och fostran. Amatörism inom ramen för kulturskapandet (musik, foto, dans etc.) pekar också på att det mesta skapandet sker utanför föreningslivet. Man träffar varandra hemmavid, spelar musik tillsammans, hänger med varandra och möts upp på fritidsgården för att t.ex. få tillgång till ett trumset, PA-system eller en enklare inspelningsutrustning. Att åstadkomma detta förutsätter givetvis organisering, men påfallande ofta utanför

föreningslivets medlemsmatriklar. På sätt och vis handlar det om demokratifostran i båda sammanhangen men utifrån vitt skilda villkor. Inom fritidsverksamheten kommer verksamheten alla till godo och själva aktiviteten är i centrum. Inom dess ram finns ett lärande och en erfarenhetsutveckling som är betydelsefull. För ungdomsrådet handlar det om att skapa möjligheter för en anonym grupp ungdomar i en kommun. Många gånger är det frågan om en insats knuten till hur den representativa demokratin fungerar. Samtidigt är erfarenhetsutvecklingen begränsad till de närmast berörda, nämligen ungdomsrådet medan de som representeras (merparten) inte får samma möjlighet.

Grundfrågan som exemplen reser är hur skolan, kommun och staten hanterar sitt uppdrag rörande ungas delaktighet och inflytande om inte alla får del av samma kunskap och erfarenhet? Att mäta *ungas organisering* genom indikatorn *ungas medlemskap* i en förening är, menar vi, att leta efter ett svar i *ett* sammanhang oavsett om det finns där eller inte. Fritidsverksamheten ställs inför dilemmat att myndigheter uppfattar verksamheten som odemokratisk och ickefostrande eftersom man betonar att unga möter vuxna och lär av och med varandra.

Sett till statens betoning av föreningsstöd till organisationer som lever upp till tesen *unga för sig själv,* är den generationsöverskridande tanken inte bidragsberättigad. Exemplen reser frågan om ett fåtals delaktighet (i ungdomsrådet) är tillräckligt för att en kommun ska ha nått inflytandemålen eller om det är bredden i görandet som ska räknas. Är den etablerade föreningsformen det bästa instrumentet för fostran och demokratiträning för att täcka allas rätt till demokratisk medvetenhet? Polarisering mellan unga som kan koderna för hur makt utövas och unga som saknar tillträde till dessa etablerade former tycks öka i och med att stat och kommun väljer att se föreningsmedlemskap och representativitet som de ultimata (och konventionella) indikatorerna för ungas organisering. Men, är inte detta ett slående exempel på att ensidigt betrakta ungas samhällsengagemang i termer av traditionellt föreningsarbete som det värdefulla och därigenom missa mängden och mångfalden av ungas aktivitet utanför det etablerade föreningslivet? Statens och kommunernas uppdrag blir därmed en central fråga, hur görs unga delaktiga i lokalsamhället om föreningsformen är den enda accepterade formen för inflytande och vilken roll har vuxna aktörer i genomförandet av de ungdomspolitiska strategierna?

Vår studie kan ses som ett inlägg i debatten om ungas organisering där samhällets syn på och hantering av ungas organisering står i fokus. Naturligtvis har staten och kommunerna en viktig roll och funktion för att stötta ungas organisering.

Men det är samtidigt viktigt att inse att de processer vi idag i Sverige kan iaktta i fråga om ungas föreningsdelaktighet har sin motsvarighet i andra länder. Unikt för åtminstone de Nordiska länderna är dock den starka kopplingen till folkrörelserna och dess viktiga roll i att bygga det moderna samhället. Fråga vi kommer att diskutera handlar därför vad som händer om det traditionella föreningslivet förlorar sin roll som demokratisk fostrare, vem bär då ansvaret för att unga ges den kunskap som är grundläggande för ett demokratiskt samhälle? Hur gjorde man förr, hur gör man idag och hur ska man göra i framtiden?

Kommun, stat och ungas organisering

UNGDOMSPOLITIKEN LOKALT KRETSAR OFTA KRING ATT HANTERA NEDSKÄRNINGAR INOM RAMEN FÖR EN GENERELL VÄLFÄRDSPOLITIK SNARARE ÄN ATT ETABLERA NYA VERKSAMHETS-OMRÅDEN INOM KOMMUNAL REGI...

Dagens satsningar inom ungdomsområdet har en lång förhistoria. Men det är inte förrän under 1950-talet som en uttalad tydlig ungdomspolitik formuleras. Redan innan ungdomspolitikens formering under 1950-talet handlade ungdomsansatser om stöd till studieorganisationer och kommuner med syfte att organisera unga och därigenom skapa alternativ för de som saknade tillgång till konstruktiva ungdomsmiljöer. Ansatsen var normativ och styrande. 1971 förändrades delvis detta i och med att kommunerna själva fick ta ansvaret genom ett eget bidragssystem.

Under decenniet utvecklades en organiserad kommunal fritidsverksamhet bl.a. genom tillkomsten av fritidsgårdar runt om i landet. Parallellt med denna utveckling kom statens visioner att ledas mot ett tänkande där ungdomar mer och mer förväntades klara sig själva givet att de höll sig till etablerade och legala organisationsformer. Innehållsfrågorna kom i skymundan till förmån för formfrågorna. Samtidigt genomgick det kommunala Sverige stora förändringar. Många kommuner blev få och få kommuner blev färre. Dagens omkring 290 kommuner är resultatet av denna process. Samtidigt som kommunerna minskade i antal kom deras åtagande att vidgas.

Utvecklingen från 1950-talet och fram till idag kan beskrivas som en resa från municipalsamhällets begränsade ansvar till dagens speciallagreglerade verksamhet via välfärdstillväxten under 1960-1970 talen. Under 1990 talet vidgades uppdraget genom att skola, primärvård och socialtjänst blev kommunala ansvarsområden.

Ekonomiska kriser tillsammans med det vidgade uppdraget i kombination med demografiska förändringar, har inneburit att ungdomspolitiken lokalt ofta kretsar kring att hantera nedskärningar inom ramen för en generell välfärdspolitik snarare än att etablera nya verksamhetsområden inom kommunal regi. På ett sätt kan utvecklingen också beskrivas som att fram till och med 1970 talet hade kommunerna till uppgift att hantera den ekonomiska tillväxten medan det från och med 1980 talet och framåt har varit frågan om att hantera jakten på tillväxt. I

det förra fallet var utmaningen att bygga ett välfärdssamhälle med hjälp av den ekonomiska tillväxt Sverige upplevde efter andra världskriget och framåt. Efter 1970 talet tycks det som om många kommuner på olika sätt försöker skapa förutsättningar för lokal och därmed också nationell ekonomisk tillväxt. Jakten på tillväxt handlar bara till en liten del om att skapa utrymme för nysatsningar i kommunerna, snarare är jakten på tillväxt en fråga om att kunna förvalta och bibehålla redan gjorda investeringar.

Samhällets satsningar över tid inom ungdomsområdet kan översiktligt beskrivas i följande två tablåer. [3] Tablå 1 beskriver några ”milstolpar” inom ungdomspolitikområdet. Här läggs särskild vikt vid värdemålen, dvs. motivet eller uppdraget bakom samhällets satsningar på ungdomar. Till exempel utgör Vanartslagen från 1902 ett viktigt exempel med tydlig preventiv målsättning. Tablå 2 syftar till att belysa huvudriktningar inom stat, kommun och föreningslivet inom ungdomsområdet. Vi kan genom tablå 2 till exempel följa hur statens uppdrag har förändrats över tid, hur kommuner många gånger har följt efter och föreningslivets roll och verksamhet.

Idag handlar till exempel det kommunala uppdraget inom ungdomspolitiken om många olika insatser trots en krympande ekonomi. Ekonomiska prioriteringar och högs kostnadslägen har tvingat många kommuner till att minska ner sin verksamhet. Det har bland annat inneburit att fritidsgårdar har stängt eller avsevärt minskat ner sina öppettider samt att det finns mindre pengar att fördela på aktiviteter jämfört med tidigare. De lokala variationerna är givetvis stora och har lett till en skillnad ifråga om satsningar på t.ex. idrott och kultur samt i vilken uträckning som delaktighet/inflytande eller materiellt välstånd är prioriterade områden inom olika kommuner. Gemensamt för de flesta kommuner är dock att man strävar efter att stötta föreningslivet genom ekonomi, personal och lokalresurser och att verksamheten överlag kännetecknas av att kommunerna mer och mer administrerar en krympande verksamhet (sett till ekonomiska indikatorer).

Överlag kan vi notera att utvecklingen från 1930 och fram till idag kännetecknas av en förskjutning av den statliga ungdomspolitiken från en *värdegrundsbaserad* ansats med välfärdspolitiska ambitioner och insatser (t.ex. vuxna motar bort unga från riskmiljöer) till dagens mer *individbaserade* ungdomspolitik vars ambition är att skapa delaktighet och inflytande där unga själva förväntas orientera sig bort från riskmiljöer, ägna sig åt demokratiska aktiviteter etc. Hur detta demokratiska anslag i praktiken gestaltas kan självfallet diskuteras då form snarare än innehåll tycks vara det centrala.[4]

För både stat och kommun är det frågan om en utveckling från en generell ansats till en politik orienterad mot särskilt definierade problemområden. Förr var det frågan om att skapa arenor för alla

3 Tablåerna bygger på sammanställningar genomförda av Oskar Sanell och Fredrik Gunnarsson som ett uppdrag inom ramen för projektet ungas organisering 2010.

4 Under våren 2010 kritiserade radioprogrammet *Kaliber* Ungdomsstyrelsen för att ge bidrag till organisationer som antogs diskriminera människor utifrån sexuell läggning. Ungdomsstyrelsens egen utredning av utpekade föreningars styrdokument, verksamhetsberättelser, protokoll och stadgar pekade på att någon sådan diskriminering inte ägde rum. I ett pressmeddelande hävdar man att ” Homosexuella kan vara medlemmar på samma villkor som andra och de kan ha förtroendeuppdrag och anställningar i organisationerna.” (Ungdomsstyrelsen 2010-07-05).

TABLÅ 1. SVENSK POLITIK RIKTAD TILL UNGA / FÖR UNGA 1900 TILL 2010

	Huvudinriktning	Utförande	Värdemål
1900 - 1919	Vanartslag	Frivilliga barnavårdnämnder.	Förebygga brottslighet.
1920 - 1939	Mer statlig kontroll.	Obligatoriska barnavårdsnämnder och kommunala ungdomsgårdar.	Brottsförebyggnad och fritidsuppfostran.
1940 - 1959	Generella statsbidrag till ungdomsorganisationer.	Statliga stimulansbidrag till kommuner, studieorganisationer, och föreningar.	Meningsfull målinriktad fritidsverksamhet
1960 - 1979	Samordning och reform av bidragssystemet till föreningar.	Ungdomsråd och lokalt aktivitetsstöd.	Effektivisering och möjlighet föreningar att anställa personal.
1980 - 1989	Decentralisering av ungdomspolitisk utformning	Kommunalt självbestämmande med restriktivt statligt stöd.	Minskade utgifter.
1990 - 2000	Sandvikenmodellen och ”Pengar i påse”.	Lättillgängliga kontantbidrag via projektanslag.	Stödja specifika ungdomsaktiviteter och engagera fler.
2000 - 2009	Föreningsdrift, ungdomsråd och överskottsbidrag.	Experimentell kommunal ungdomspolitik. Statliga överskottsbidrag.	Motverka negativ organiseringstrend.
2010 -	Statsbidrag till ungdomsorganisationer.	Målstyrt bidrag.	Stödja ungdomsorganisationers initiativ och verksamhet

TABLÅ 2. ANSVARSFÖRDELNING MELLAN STAT, KOMMUN, RESPEKTIVE FÖRENINGAR I POLITIKEN FÖR UNGAS ORGANISERING 1900 TILL 2010

	Stat	Kommun	Förening
1900 - 1919	Vanartslag	Barnavårdsnämnder	Anordna ungdomsklubbar
1920 - 1939	Ungdomsvårdskommittén	Ungdomsgårdar	Hemgårdsrörelsen
1940 - 1959	Bidragsgivare till ungdomsföreningar	Fritids- och Idrottsnämnder	Uppfostringsagent
1960 - 1979	Samordning och fortsatt bidragsgivare	Kontrollinstans för bidrag	Uppfostringsagent
1980 - 1989	Restriktiv bidragsgivare	Autonomt utforma ungdomspolitiken	Minskad betydelse som uppfostringsagent
1990 - 1999	Restriktiv kontantbidragsgivare	Minska fritidssektorn	Projektanordning
2000 - 2009	Stor bidragsgivare till föreningar och idrott	Minska fritidssektorn	Ägande och drift av lokaler samt organisatörer

ungdomar. Idag betonas *utsatta grupper* och *utanförskap* vilket styr insatser mot grupper som löper risk att hamna mellan maskorna i välfärdssystemet. Statens ansvar och ambition har i detta avseende förändrats från ett generellt anslag till ett partikulärt. Parallellt med denna förskjutning har folkrörelserna och det civila samhället också förändrats sin uppgift. 2008 träffades en överenskommelse mellan staten, de idéburna organisationerna inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting.[5] Avtalet antyder att de idéburna organisationerna idag förutsätts svara för det generella anslaget (allmän föreningsaktivitet, demokratifostran etc.) medan staten inriktar sig på att ta hand om de som löper risk att fara illa i välfärdssamhället.

FRÅN ETT FOSTRANDE ANSLAG TILL ETT ANNAT. [6]

Överlag kan man hävda att målet med ungdomspolitiken ofta har handlat om att skapa mötesplatser för unga. Dessa mötesplatser innebar generationsmöten, utbyte av kunskaper, förmedling av rollförebilder och normer som unga och vuxna tillsammans skapade. Värdegrunden var tydlig i vad man ville uppnå. Genom föreningsverksamheter möttes vuxna och unga i en aktivitet vilken också gav tillgång till sociala nätverk som motverkade utanförskap och sociala problem. Den starka betoningen av det organiserade föreningslivet var ett sätt för samhället att förhindra att ungdomar hittade på rackartyg och ungdomsorgani-

5 Regeringens proposition 2009/10:55, *En politik för det civila samhället*

6 Stycket bygger på en sammanfattning och analys av Hans-Erik Olson, *Staten och ungdomens fritid* (1992) och *SOU 2009:29* som Oskar Sanell genomfört på uppdrag inom ramen för projektet ungas organisering 2010.

sationernas verksamhet styrdes mot detta mål genom villkorade bidrag från såväl stat som kommun.

Framför allt är det två milstolpar som präglar den svenska ungdomspolitiken. 1902 då *Vanartslagen* instiftades och 1954 då ett generellt bidrag till fritidsgrupper infördes. Bakgrunden till Vanartslagen var skiftet från ett jordbrukarsamhälle till ett industrisamhälle. Den fritid som fanns för ungdomen under bondesamhället var starkt kontrollerad av familj och lokalsamhälle. Övergången till industrisamhället medförde förändringar i ungdomars fritidssituation till följd av minskat behov av arbetskraft. Barn och ungdomar behövdes inte längre i produktionen vilket innebar att de fick en ökad fritid och att de drällde runt i städerna och antogs hitta på rackartyg.[7] Problemet var att bondesamhällets kontrollinstanser saknades i staden vilket förde med sig behov av en åtgärdspolitik för att stävja avvikelserna man kunde finna bland de unga i stadsmiljöerna.

1902 tillkom Vanartslagen som slog fast att samhället (stat och kommun) kunde överta fostran av (omhänderta) barn/ungdom om inte föräldrarna klarade av uppgiften. Barnavårdsnämnden på lokal nivå tillkom för att förebygga brottsliga tendenser hos unga. Legala restriktioner främst riktade mot unga som inte deltog i föreningsliv, utan som vistades på offentliga platser, infördes. Den organiserade ungdomen betraktades inte som ett problem, snarare var det den föreningslösa ungdomen som löpte risken till avvikelse och inkludering i destruktiva sammanhang. 1954 togs en annorlunda riktning och åtgärderna blev mer inriktade på att ordna fritidssysselsättning för den föreningslösa ungdomen, och därigenom styra unga bort från en ”problematisk” sysselsättning till en konstruktiv verksamhet. Staten införde kontantbidrag till föreningar och ungdomsorganisationer då man betraktade ungdomars fritid som en ”en alltför viktig socialisationsarena för att lämnas åt ungdomens själv”.[8] Syftet var att kontrollera ungdomens fritid genom att inlemma dem i föreningslivet.

Utvecklingen av samhällets samlade ungdomspolitik gick från en folkrörelsebaserad organisering till en statskontrollerad organisering av ungas fritid. Mot slutet av perioden (1902 - 1954) kan man skönja en utveckling av ungdomspolitiken från att vara ett kontrollorgan till att genom föreningsstöd stimulera ungdomars autonomi.

PROFESSIONALISERING AV UNGAS FRITID

Samtida eller lite i efterhand med den utveckling som skisseras ovan finns också en mycket stark professionalisering av ungdomsarbetet. Inom ungdomsområdet etableras nya yrkesgrupper som ska ombesörja att barn och unga får en god uppväxtmiljö och att deras särskilda förutsättningar och möjligheter tas tillvara.[9] Det handlar till exempel om vidgade uppgifter för skolan som utöver skolämnena också kommer att omfatta demokratiuppdraget, fostran i sociala färdigheter samt påverka och raffinera ungas fritidsaktiviteter. Även

7 Se till exempel Simon Lindgren *Modernitetens markörer* (2002) Umeå: Sociologiska institutionen och Mats Franzén *Den folkliga staden* (1992) Lund: Arkiv bokförlag.

8 Olson 1992, s.219

9 Se till exempel Leif Berggren *Fritidskulturer* Lund: Studentlitteratur, 2000 och Thomas Öhlund *Normaliseringspraktiker i det moderna samhället – en diskursanalys av åtta sociala ungdomsprojekt*. Umeå: Umeå universitet, socialt arbete, 1997

inom den renodlade fritidsverksamheten etableras nya yrkesspecialiteter vilka har till uppgift att fånga upp unga som har intressen de vill utveckla inom olika områden men som inte riktigt har de rätta ekonomiska och sociala förutsättningarna med sig hemifrån. Till exempel växer antalet fritidledare och den öppna fritidsverksamheten blir ett ansvarsområde för professionella aktörer.

I ett viktig avseende är det också frågan om att fostran av ungas vidgas från att vara en angelägenhet för familjer, närsamhälle och skolan som traditionella fostransaktörer till att omfatta nya yrkeskategorier som tar vid där skolan, föräldrar och närsamhället inte räcker till. Fritidsgårdspersonalen är inte bara en möjliggörare för ungas musikskapande, utan står också för en värdegrund deltagarna (barn och unga) har att förhålla sig till.

Utvecklingen innebär också en rollförskjutning mellan familj/närsamhälle och den organiserade fritidens fostransdimension. Barn och ungdomar lär sig demokrati och att utöva samhällspåverkan genom sitt deltagande i organiserad fritidsverksamhet. Familjernas och närsamhällets roll i att förmedla en moralisk värdegrund tycks i samma utsträckning minska eller åtminstone få en mer undanskymd roll. Till exempel är det inte självklart att en grupp unga/vuxna tillsammans arrangerar en studiecirkel inom ett intressant område om det finns professionella aktörer som kan erbjuda en liknande verksamhet på fritidsgården.

EN STATLIG NYSATSNING ELLER EN FÖRSTÄRKNING AV REDAN FÖRD POLITIK?

2009 fick 93 organisationer statligt bidrag med syfte att främja barns och ungdomars demokratiska fostran, jämställdhet mellan könen, jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper, en meningsfull fritid för barn och unga samt engagera fler i föreningslivet. Statsbidragssystemet kopplas inte så mycket till ett görande som till medlemsantal. Idag ska en ungdomsorganisation ha minst 1000 medlemmar varav 75% måste vara unga (13-25år). Utöver det ska verksamheten ha lokalföreningar i flera regioner.

Idag finns inget krav på att medlemmarna behöver betala någon medlemsavgift dock förs diskussioner om föreningar berättigade till statsbidrag ska åläggas att ta ut en avgift från sina medlemmar. Vad detta innebär för föreningslivets expansion och tillgänglighet, om det t.ex. kommer att exkludera unga med mindre tillgångar är några viktiga frågor att lyfta. Nuvarande ungdomspolitik tycks mindre fokusera *vad* och *hur* föreningarna gör, och i stället betona att verksamheten skall svara mot *formella krav*. SOU 2009:29 föreslår att statsbidraget till ungdomsorganisationer delvis skall omstruktureras genom en förändring av målformuleringen. Syftet ”[…] bör vara att stödja organisationers egna initiativ och verksamheter […]”.[10]

De föreslagna övergripande målen är: *främja barns och ungdomars inflytande och demokratiska utveckling, engagera fler barn och ungdomar i föreningslivet* och *stödja barn och ungdomars möjligheter till fritid på egna villkor.* Utöver detta förslår utredningen att ålderskraven ska skärpas då bidragen

10 SOU 2009:29, s. 16.

främst ska gå till organisationer som består av barn och ungdomar. I utredningen framgår att ungdomspolitiken främst är inriktad på att styra ungdomars fritid genom att bidra ekonomiskt till verksamheter som uppfyller statens målsättningar. Staten bör även fortsättningsvis beblanda sig i ungdomars fritidsaktiviteter. Samtidigt understryks att ungdomar autonomt får bestämma vad och på vilket sätt de väljer att organisera sin fritid. Styrningen av bidraget till ungdomsorganisationer kommer därför fortfarande till stor del riktas till föreningsaktiva ungdomar vilket gör att man förbiser de utanför föreningslivet.

Uppdraget att organisera sig läggs således på ungdomen. Och uppdraget tycks förstärkas i och med den föreslagna skärpningen av ålderskriteriet. Här kan vi tydligt iaktta en förskjutning i synsätt från *unga tillsammans med vuxna* till *unga för sig själva*.

Ungas delaktighet idag– har det något med vuxna att göra?

Hur ett engagemang som finns utanför traditionellt föreningsliv ska kunna växlas in i rådande system har många organisationer, föreningar och även kommuner haft anledning att fundera över. Den uttalade viljan är att unga ska vara delaktiga. Samtidigt bygger delaktighet och inflytande på en ömsesidig relation. Om någon ska bli delaktig och få inflytande kan man förvänta sig att andra släpper in (delaktighet) och ger utrymme (inflytande). Viljan att ge unga ökat inflytande kan ifrågasättas då det, bortom den uttalat goda ambitionen, handlar om att vuxna ska släppa ifrån sig makt. Relationen mellan vuxnas förväntningar och ungas praktiska handlande är inte helt oproblematisk. Särskilt aktuell blir relationen då farhågor reses för att ungas demokratiska potential inte utvecklas eller raffineras i riktning mot det etablerade föreningslivet. I denna del av rapporten kommer några röster att berätta om hur de uppfattar vuxnas förväntningar på ungas engagemang i traditionellt föreningsliv som uteslutande, återhållande och ibland t o m repressiva. Vilken roll har vuxna för hur unga uppmuntras till eller hindras ifrån engagemang och delaktighet?

VÄGAR MOT DELAKTIGHET

Någonstans tidigt i individens utveckling börjar resan mot samarbete och ansvartagande, inte bara för sig själv utan även gentemot andra människor. Detta leder inte i sig självt till att unga organiserar sig i föreningar. Individens tillit till sig själv och omvärlden är en förutsättning för att pröva sin förmåga och kunna hantera ett lyckosamt resultat men också stå ut med att misslyckas, och våga prova igen. Inte heller här står individen ensam, snarare tvärtom är närvaron av stödjande människor ytterst betydelsefull inte minst genom sammanhang där vi blir sedda och uppskattade.

> *Om utveckling är som en trappa så behöver man ha kommit en bit upp för att kunna blicka ut. I Sverige antar vi oftast att alla ungdomar har kommit dit, men det är inte riktigt så det ser ut. Man antar att unga kan och tar för sig mer än de gör. (Markus, 27 år)*[11]

11 I intervju utförd av Peter Waara och Jytte Rüdiger. Markus (fingerat namn) är en ung man med erfarenheter från både moderna lösligare nätverk och politiska och ideella organisationer

Även om många unga i Sverige uppnår tonåren med en god självkänsla och självförtroende så är detta inget som i sig leder dem in i större sammanhang. Inte heller är en god självkänsla ensamt tillräckligt för att människor ska känna sig kapabla och efterfrågade och kunna axla ett större ansvar för samhällsutvecklingen. Att sticka ut hakan och våga driva frågor som ung väcker inte alltid tacksamhet och beundran. I det exempel vi fått från en större norrländsk stad[12] berättas om hur unga i föreningsform drivit frågan om ett ungdomens hus och ansökt om bidrag för det. Då lokaltidningen rapporterade om initiativet, möttes nyheten av påhopp och förtalsliknande kommentarer, både från vuxna och unga. Vuxenstöd fanns i form av ett ungdomsombud, men i övrigt fanns inget allt, vilket ledde till att ordföranden i föreningen hoppade av.

ÄR UNGA INTRESSERADE?

De unga vi har intervjuat menar själva att de är samhällsintresserade men att de inte ges utrymme och följaktligen upplever sig inte delaktiga och saknar möjlighet att påverka.[13] Man saknar kanaler till beslutsfattare och lyfter känslan av vara svikna och bortprioriterade av de vuxna.

Men är ungdomarna verkligen intresserade av att delta i samhällsutvecklingen? Vilka svar man får på den frågan tycks helt och hållet bero på hur man frågar och tolkar svaren. ”Större politiska frågor” samt partipolitik lockar få unga. Intresset för samhällspåverkan inom ramen för ett etablerat politiskt system är ringa. När frågorna handlar om att påverka den egna närmiljön framträder ett annat mönster. Här uppfattas frågorna som mycket viktiga, vilket framgår både i Ungdomsstyrelsens LUPP-undersökningar och i forskning.

> *Det måste vara mycket verkstad, för annars har man inte gjort något - inte egentligen. (ungdomsombud, ca.40 år)*[14]

> *Aktiviteterna är det centrala, och engagemanget. Egenvärdet är aktivitet – att få demokratisk fostran är inget mål för en 15åring. (Markus, 27 år)*[15]

Önskan att kunna påverka sin närmaste omgivning är jämnt fördelad mellan olika ungdomsgrupper, men tron på möjligheterna att kunna/få påverka skiljer sig åt i hög grad. Olika social bakgrund (klass) och kön ger stora skillnader i vilka förväntningar unga har på delaktighet och inflytande i samhällslivet. Arbetarungdomarna tror inte på möjligheten att vara mer delaktiga. De vet inte vart de ska vända sig eller om någon skulle kunna vara intresserad av deras deltagande. Medelklassungdomarna har större tilltro till sina egna möjligheter att utöva inflytande över samhällsutvecklingen – åtminstone när de blir äldre – och när de är beredda att anpassa sig till det politiska systemet. Medelklassflickorna tycks dessutom tro att möjligheterna till inflytande och delaktighet är större någon annanstans än där de bor. [16]

12 I intervjuer utförda av Erik Maj Gunnarsson, där han intervjuat ungdomsombudet, två ungdomar och en politiker om arbetet med Ungdomsrådet i en större norrlandsstad.

13 Svensson, L (2006),, Svensson, L (2010) Ungdomar, kulturarv och samhällsutveckling. Kapitel i Jonsson,L (red) Astrid Lindgrens världar i Vimmerby , samt en pågående studie i Småland

14 I intervju utförd av Erik Maj Gunnarsson. Mia (fingerat namn) är en ung kvinna med erfarenhet av arbete med ungdomsråd

15 Intervju genomförd av Peter Waara och Jytte Rüdiger.

16 Svensson, L (2006) se ovan och Hammar,S & Svensson,L (2004) Vem är det som ska lyssna då?

Även om ungdomarna är samstämmiga om den faktiska bristen på inflytande och delaktighet, så har klass och kön en avgörande betydelse för vilka frågor de intresserar sig för och hur de förstår detta intresse. Ungdomar med arbetarbakgrund uttrycker en vilja att satsa tid och engagemang i lokala och praktiska frågor. Medelklassungdomarna formulerar i högre grad sitt samhällsintresse i ideologiska termer och engagerar sig oftare i globala frågor.

TRADITION – FÖRNYELSE – MISSFÖRSTÅND

Hur kan det komma sig, trots en god vilja från både vuxna och unga, att ungas delaktighet i lokalt utvecklingsarbete inte är särskilt omfattande? Studier visar att samarbete mellan unga och vuxna ofta stöter på svårigheter då man inte har haft en gemensam uppfattning om hur samarbetet konkret ska utformas. Detta påverkar intresset för delaktighet. I vuxnas förhoppningar om ungas delaktighet och engagemang finns dessutom förväntningar och normer som kan hindra unga och därmed deras utveckling till engagerade individer[17]. Det framgår av en rad intervjuer att vuxna har en förkärlek att säga en sak (politiskt korrekt), men samtidigt agera på ett annat sätt (bevara makt).

I intervjuer med vuxna[18] lyfts tanken att ungas ointresse för traditionellt föreningsliv i sig inte betyder att unga är oengagerade. Unga organiserar sig på ett sätt som vuxna inte känner igen från sin egen barn- och ungdomstid. Till exempel verkar inte virtuell organisering eller globalt engagemang vara särskilt uppmärksammat. Många förväntar sig att samhällengagemanget ska uttryckas genom föreningslivet. Vuxna uppfattar ofta att traditionellt föreningsarbete representerar det mest demokratiska sättet att organisera sig på. Genom föreningsarbetet erbjuds ungdomar delaktighet, kunskap och erfarenhet de senare har nytta av i sina vuxna liv. Föreningen representerar kontinuitet. Om unga väljer att ställa sig utanför föreningslivet uppstår en problematisk situation för det etablerade demokratiska systemet i och med dess bas i folkrörelserna och kollektivt organiserade intressen. Ungdomarnas egen syn på delaktighet ser annorlunda ut. De framhåller bristen på mötesplatser, dialogforum och respekt för olikhet mellan vuxna/beslutsfattare och unga. När unga ställer krav uppfattar vuxna detta som ett ”gnäll” utan realism snarare än uttryck för deras samhällsengagemang. Om vuxna förväntar sig att samhällsengagemanget uttrycks på ett visst sätt, och *bara* på det sättet, kommer unga förbli osynliga.

Formen överskuggar innehållet. Så länge vuxna inte är medvetna om skilda uppfattningar har de också makten att lägga ansvaret för att övervinna dessa hinder på just ungdomarna. En ung man som verkligen försökt jobba med ungas inflytande inom det rådande systemet, fångade dilemmat på detta träffande sätt:

> *Det är svårt att hitta på något nytt … eller det är svårt att hitta på något nytt, och utgå från det gamla. Alltså, ska man jobba åt kommunen då har de sitt system. Ska man hitta på något nytt så blir det svårt. Alltså, de vill ju helst att man ska nå dem, att man talar samma språk liksom. (Josef, 18 år)*

17 Svensson, L (2006) *Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungas utflyttning från mindre orter.* Linköping.

18 Lina Ahtola har intervjuat tre representanter för olika rikstäckande organisationer som under sig samlar ett stort antal föreningar.

I intervjuer med företrädare för riksorganisationer[19] uttrycks svårigheter att hitta en avvägning mellan vuxnas vilja att bestämma helt och hållet och föreställningen att unga ska klara allt själv. Konsekvensen är en passivitet unga ofta uppfattar som avvisande.

> *Man behöver människor som backar upp en - inte som styr, men som fångar upp en när det är svårt. (Markus, 27 år)*[20]

Det är inte förvånande att ungdomar som har möjligheter att kanalisera sitt engagemang och sin vilja att ”göra skillnad” söker sig till sammanhang där man uppmärksammas och har inflytande. Här antyds en generationskonflikt där vuxna *och* unga är rädda för att göra fel och trampa varandra på tårna, men också en kamp om vad som är det bästa sättet att jobba på.

Trots dessa farhågor framkommer ingen önskan om någon annan form för organisering. Istället vill många utveckla och kanske luckra upp den befintliga föreningsformen. En politiker[21] diskuterade förnyade aktiviteter och moderna sätt att nå folkvalda politiker, t.ex. genom interaktiva medier. Samtidigt är det slående att de grundläggande formerna för partiarbete inte ifrågasätts trots att många unga uppfattar att dessa strukturer ofta är ett hinder.

> *Bidragssystemet kan utan tvekan vara hindrande, det ställs t ex krav på revisorer och professionalism hos den ideella sektorn. Ibland krävs det att man ska vara ansluten till en riksorganisation för att få bidrag, och i vissa kommuner finns krav på att ett visst antal*

19 I intervjuer utförda av Lina Ahtola.
20 I intervju utförd av Peter Waara och Jytte Rüdiger
21 I intervju utförd av Erik Maj Gunnarsson

vuxna ska vara med. (Markus, 27 år)[22]

Slående är också att vuxna gärna pratar om långsiktighet och kontinuitet, medan unga talar om möjligheter att få vara med och kunna påverka och därigenom få erfarenhet, identitet och självförtroende.

> *Så länge det ger mig något och bygger på min egen grund så är jag kvar, när det inte gör det längre är det dags att gå vidare. /--- / Tryggheten ligger ju inte i själva organisationen, utan i det nätverk man får och har. /…/ Man kan ju också vara med i en organisation för att det kan vara till nytta för ens identitet, ett sätt att visa vem man är – när man söker jobb t ex …. Men det är viktigare nu att visa vem man är, istället för vilken förening man representerar. (Markus, 27 år)*[23]

Alltså, gärna föreningsdelaktighet, men bara så länge som den ger individen något tillbaka. Det individuella mervärdet av delaktighet är bland annat tillgång till nätverk som kan nyttjas i andra sammanhang än de som är förknippade med den förening man för tillfälligt är medlem i. Samtidigt framgår att individen representerar sig själv snarare än den förening man tillhör. Måhända finns här en skillnad mellan generationer ifråga om vad som är huvudsaklig motivator för föreningsarbete. Här uttryckt som en förskjutning från altruism till individualism.

”UNGDOMS-ORGANISATIONER”

En svårighet när vi talar om ungdomsorganisationer är att begreppet i sig inte säger något om ungas medverkan eller möjlighet till inflytande och delaktighet. Frågan är, hur ungdomliga är ungdomsorganisationerna i praktiken och hur ser relationen ut mellan t.ex. ett moderförbund och dess ungdomsförbund, vilka frihetsgrader har t.ex. en elevorganisation i relation till den lokala skolan och på vilket sätt har unga reell tillgång till makt inom olika samhällsområden.[24]

Samtidigt är ett intryck att unga lämnas helt för sig själva om vuxensamhället och dess företrädare inte får vara med och bestämma. Det blir lätt en fråga som handlar om ”antingen eller” som präglar ungdomsorganisationerna. Konkret handlar det om att ungdomsorganisationen/föreningen endera fungerar som en avspegling av etablerade organisationer (t.ex. politiska ungdomsförbund i relation till moderpartiet). Härigenom ökar sannolikheten att man blir tagen på allvar och når inflytande på olika sätt. Formen för medlemskap och aktivitet är dock givna genom moderförbundet, likaså dess inriktning och målsättning. ”Ellersidan” handlar om att etablera autonoma former för ungas engagemang (t.ex. SVEROCK).[25] Aktiviteter länkas ofta till föreställningar om suveränitet och egen kompetens sett till innehåll och form.

Avigsidan är samtidigt också föreningens autonomitet, dess egenhet och löskoppling från befintliga modeller för hur man utövar påverkan. Härigenom blir såväl kontinuitet som igenkännbarhet relevanta dimensioner att lyfta.

Kommunala ungdomsråd är ett exempel

22 I intervju utförd av Peter Waara och Jytte Rüdiger
23 I intervju utförd av Peter Waara och Jytte Rüdiger
24 Översikt presenterad av Ninni Norlinder.
25 Magisteruppsats i Sociologi framlagd vid Luleå tekniska universitet 2007 ”När jag tittar ut i rymden ser jag inte vintergatan för alla stjärnor” av Malin Forsman, Anna Nilsson och Linda Wikström. www.ltu.se 2007:07

på hur man försöker vitalisera påverkans- och inflytandedimensionerna i samhället. En vanlig uppfattning är att det är svårt att nå kontinuitet i dessa ungdomsråd. Engagemanget är tillfälligt och många som har varit med ett tag flyttar iväg inom något år. Organisation och aktivitet är dessutom helt igenom länkat till tämligen befästa former för hur en kommun ska/kan skötas. Frågan är också i vilken mån som ungdomsrådet verkligen representerar alla unga i en kommun. Väl känt är att talet om ”alla ungdomar” eller ”ungdomarna” som samlingsbegrepp för ett visst åldersintervall kan vara nog så bedrägligt. Kommunernas ungdomsråd består sällan av något genomsnitt av den grupp de säger sig representera. Ungdomsråden blir sannolikt också ett sätt för individerna att pröva sina politiska vingar och ett viktigt steg i en karriär utanför lokalsamhället och i sammanhang som inte särskilt mycket har med ungdomar att göra.

Ungdomar som vi har talat med definierar bilden på följande sätt: de som inte är engagerade menar att det bara är en ”liten klick” som finns i ungdomsråden medan de som engagerar sig ofta pekar på att man i alltför hög grad måste anpassa sig till rådande (”dödande”) strukturer för att ändå alls knappt få något inflytande. En annan kritik är att ungdomsråden blir särlösningar för ungas inflytande i kommunala angelägenheter och att ungas rätt till delaktighet på så sätt begränsas och kontrolleras.

De kommunala ungdomsråden kan ses som en nödlösning när andra insatser för och med unga uteblivit eller misslyckats. I ungdomsråden blir det tydligt i hur hög grad ungas och vuxnas förhoppningar och förväntningar kolliderar.[26] På liknande sätt kan man se att föreningar och organisationer ibland inser att de behöver föryngra sig. Den insikten är ofta kopplad till insatser som syftar till att visa att man rekryterar unga medlemmar och därigenom säkrar organisationens framtid. Mer sällan är man beredd att förändra arbetssätt, innehåll eller arbeta med frågor som intresserar unga.

I intervjuer med representanter för riksorganisationer[27] framkommer en uppfattning att det är ”de vanliga unga” som inte längre vill organisera sig. De som organiserar sig traditionellt ses som ”specialunga”, som onormala *små vuxna*. Samtidigt menar man att vuxna ändå tacksamt suger in unga i traditionella organisationer därför att de ju har ”förstått hur det funkar och hur vi vuxna vill ha det”. Paradoxen är att dessa traditionella vägar in i föreningslivet betraktas som den rätta vägen, men tycks samtidigt inte vara representativ för hur unga i allmänhet vill ha det.

DISKUSSION

Frågan återstår: om man vill öka ungas delaktighet och inflytande – vem, vad, var och hur ska man då göra? Ansvaret att fostra barn/unga in i ett föreningstänkande åvilar naturligtvis inte en enskild aktör oavsett om det handlar om familj, förening eller kommun. Trots det kan man anta att det lokala ansvaret i familj, grannskap och i en kommun är stort. Arbetet bör rimligtvis ligga nära unga i en miljö som är dynamisk och levande och medger generationsmöten men som

26 Jmf Malm, Cecilia, 2011 kommande, ”Polerad byråkrati och ivrigt ungt engagemang!” i Möller,P (red) *Vem bygger landet? Om unga och vuxna i den regionala utvecklingen*. Hedemora: Gidlunds förlag.

27 Intervjuer av Lina Ahtola

samtidigt också värnar om respekt för generationsolikhet. En traditionell socialisationsväg som den nyss nämnda ställs emot ett synsätt som betonar den individuella utkomsten och perspektiv på engagemang som investering i nätverk av nytta för framtiden. Många uppfattar att det är alltför tungt att försöka påverka den traditionella föreningsformen. Istället använder de sig av andra sätt för att driva sina frågor och påverka direkt. Olikheterna ställer till det för beslutsfattare när man diskuterar vad som kan göras för att öka ungas delaktighet. Ofta fortsätter beslutsfattarna att fästa uppmärksamhet vid de ”kapabla” och ”kompetenta” ungdomarna som agerar på ett sätt som gör dem åtråvärda i de vuxnas sammanhang. Det handlar om unga som anpassar sig till rådande system, och till viss del också om de unga som agerar utanför de traditionella organisationerna men som ändå påverkar beslutsfattare.

Det tycks inte finnas någon självklar väg från viljan att vara delaktig till att faktiskt ha möjlighet att delta och påverka. Hur barnets och ungdomens möjlighetshorisont utvecklas avgörs i hög grad av vuxna i deras omgivning, och av de strukturer som unga förväntas anpassa sig till för att bli betraktade som ”möjliga” och ”riktiga”, dvs. tagna på allvar.

Ungas organisering

Var gång människor möts och agerar tillsammans etableras en organisation. En av organisationernas viktigaste egenskaper är förmågan att samordna individuellt handlade i riktning mot ett mål som vore ouppnåeligt för enskilda individer. Organisationen kan vara formell till sin karaktär och då anta skepnaden av en stat, ett företag eller en frivilligorganisation. Gemensamt är att det finns ett formellt medlemskap knutet till organisationen. Medborgarskap, kund/anställd eller föreningsmedlem är exempel på människors olika kopplingar till organisationer.

Formella organisationerna har stadgar som reglerar medlemskap och som anger vad organisationen kan förvänta sig av den enskilda medlemmen och vad denne i sin tur kan förvänta sig av organisationen. Staten förväntar sig till exempel att medborgarna följer lagtexten och betalar sin skatt. I gengäld erbjuder staten skydd för medborgaren genom bl.a. polis (mot inre fiender) eller militär (yttre fiender). Medborgarskapet innebär också tillgång till ett allmänt välfärdssystem (skola, sjukvård och pension). Den anställde i ett företag förväntas arbeta i enlighet med den arbetsbeskrivning som är upprättad. Hon eller han ska prestera något och får i gengäld en lön som kan konverteras till boende, mat och fritid.

Medlemskap i en förening är länkat till skyldigheter även i s.k. frivilligorganisationer. Medlemmen förväntas vara lojal och agera i enlighet med stadgarna och delta i aktiviteter som anordnas av föreningen. Lojaliteten betyder t.ex. att till medlemskapet i SSU (Socialdemokratiska ungdomsförbundet) finns en moralisk förpliktelse att inte rösta på Moderaterna eller något annat borgerligt parti. I gengäld för sin medlemsavgift och lojalitet får föreningsmedlemmen tillgång till verksamheter och sociala nätverk i nuet och i framtiden.

Formella organisationer har ofta ett egennamn och en struktur – en nation, ett företag eller en förening. De kan granskas och kritiseras och medlemmarna har visst inflytande på verksamhet och inriktning som är större i vissa sammanslutningar, mindre i andra. Formella organisationer finns representerade i t.ex. företags- och föreningsregistret. Informella organisa-

tioner syns inte i officiella sammanhang även om de kan vara nog så viktiga för individens känsla av sammanhang och verksamhet. Spontanidrotten på konstgräsmattan vid Hälsans Hus i Luleå eller på den gamla idrottsplatsen i Söderhamn och det lokala mopedhänget vid Preemmacken i Hultsfred representerar informella sammanhang vilka alla förutsätter ungas organisering. Även här är det frågan om medlemskap, visserligen inte formerat genom medlemsavgifter, stadgar och årsmöten men nog så tydligt för den enskilda individen.

ORGANISERING FÖRR OCH NU

Gemensamt för de formella och informella organisationerna som beskrivs ovan är att de är traditionella till sin karaktär. Människor möts inom ramen för sina (sär) intressen oavsett om det är frågan om en nation, företag eller formell/informell fritidsorganisation. Man utbyter idéer och erfarenheter och gör saker tillsammans som förutsätter varandras närvaro. En informell sammanslutning kan formaliseras – en företagsidé växer till ett företag och en informell organisation formaliseras i en förening. Gemensamt för dessa sammanslutningar är också att den sociala interaktionen äger rum i ett verkligt rum, i ett möte mellan människor. Detta betraktas som en viktig förutsättning för lärande, fostran och, naturligtvis, social kontroll.

Idag förutsätter social interaktion inte en fysisk närvaro i ett gemensamt rum. Internet och utvecklingen av så kallade sociala medier innebär att socialt handlande samordnas utan att medlemmarna i ett nätverk behöver träffa varandra. Samtidigt kan de virtuella nätverken/organisationerna vara kraftfulla och, som inledningen till denna rapport antyder, snabbt aktiveras för att åstadkomma förändring inom olika områden.[28] Samtidigt som de geografiska ramarna delaktighet tänjs till sitt yttersta, vilket är något positivt för många som av olika skäl har svårt att ta sig till en plats, kan man heller inte förbise att de sociala

28 Till exempel att resa en opinion och genom den påverka politiker och beslutsfattare i olika riktning.

relationerna blir svagare i och med att t.ex. den sociala interaktionen begränsas till det virtuella rummet.[29] Nätverken/organisationerna är också svårhanterliga för staten och kommunerna. Kanske finns en generationsskillnad mellan unga och vuxna sett till hur man värderar dem. Att sitta framför datorn och chatta är i det flesta vuxnas ögon ett slående exempel på en meningslös aktivitet som är allt annat än social och fostrande. Många gånger kan det vara precis tvärtom, den virtuella interaktionen ger relevanta insikter i hur samhället fungerar (eller inte fungerar), hur senmodernt opinionsarbetet organiseras och förser individen med sociala nätverk som kan ha betydelse längre fram i livet. Ytterligare ett generationsproblem är nätverkens/organisationernas gränslösa karaktär. Det är omöjligt, för att inte säga ointressant, att definiera dem som nationella eller internationella. Engagemang som bygger på virtuell organisering tycks inte tas på allvar av vuxna, samhället och olika föreningar. Det råder dock ingen som helst tvekan att ungas virtuella organisering idag är betydligt mycket större än vad den var för trettio år sedan.

Individer är på en och samma gång medlemmar i många olika organisationer. Grundskoleeleverna är medborgare i staten och i en kommun. Det kanske jobbar lite vid sidan av studierna och har en kontraktsrelation till ett företag. De är medlemmar i fotbollsföreningen och har samtidigt ett medlemskap i den lokala rollspelsföreningen. Vissa elever kanske är skolfackligt engagerade medan andra inte är det, icke desto mindre representeras de av ett elevråd som för deras talan visavi skolledning. Riktigt aktiva ungdomar är också med i det kommunala ungdomsrådet även om det här inte är frågan om ett medlemskap jämförbart med rollspelsföreningen eller idrottslaget. Många är medlemmar i olika communities och har vänner de aldrig har träffat. De tänker och handlar genom chatten, de bloggar och påverkar andra att tänka och handla. Samhandling genom nätet förutsätter organisation, men i en form som inte ryms inom ramen för föreningsbegreppet.

Ryktet att unga flyr organisationerna i allmänhet är sannolikt vida överdrivet. Snarare tvärtom tror vi att ungas association till nya organisationer äger rum i en mängd och omfattning staten inte kan kontrollera. Däremot kan man konstatera att traditionellt föreningsliv (med undantag för idrotten) och framför allt de idéburna organisationerna tveklöst har fått vidkännas en medlemsminskning.[30] Detta innebär inte att unga är mindre samhällsengagerade idag jämfört med förr. Snarare tror vi att ungas samhällsintresse kanaliseras på ett annorlunda sätt idag jämfört med hur det var för trettio eller femtio år sedan. En del av lösningen på ungas organisering finner man därför inom ramen för det virtuella samhället som unga är medskapare till. En aspekt på ungas organisering är därför att kritiskt granska kopplingen mellan organisering och föreningsliv. Till exempel förutsätter ungdomsuppror organisering av sociala

29 Inte minst funktionshindrade, t.ex. hörselskadade uppger att Internetbaserad kommunikation ger dem möjlighet till delaktighet på samma villkor som alla andra. Se till exempel Ivar Sognnæs Eimhjellen ”Nettsocialisering, hørsel og tillhøsel” i *Tidsskrift for Ungdomsforskning.* Vol. 8., No. 2 2008; Sylvia Söderström ”The significance of ICT in disabeld youth's identity negotiations” i *Scandinavian Journal of Disability Research.* Vol. 11., No. 2 2009.

30 Redan 1990 fördes en diskussion om ungas engagemang i folkrörelserna och där temat, då som nu, handlade om sviktande medlemstal. Se Blomdahl, Ulf *Folkrörelserna och folket* Stockholm: Carlssons, 1990. Särskilt intressant är den profetia som görs där idrottsrörelsen och kultur/special/hobbyföreningar utropas som de stora vinnarna medan idérörelserna (frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen och de politiska partierna) jämte fackföreningsrörelsen spås vara de stora förlorarna (s. 203)

Ungdomspolitiken har gått från en värdegrundsbaserad ansats med välfärdspolitiska ambitioner och insatser (t.ex. vuxna motar bort unga från riskmiljöer) till en mer individbaserade ungdomspolitik vars ambition är att skapa delaktighet och inflytande där unga själva förväntas orientera sig bort från riskmiljöer.

nätverk, djurrättsaktioner och konstnärligt skapande vid ”klotterplanket” likaså. I alla dessa exempel är det frågan om kollektivt handlande, men knappast med stöd i stadgar som anger hur upproret ska iscensättas, vilka metoder som är tillämpliga och vem som är revisor i föreningen.

Begreppet *ungdomsorganisationer* ger en konstig eftersmak. Om det finns ungdomsorganisationer bör det rimligtvis finnas barn-, vuxen- och seniororganisationer. Dessa slags åldersfixerade benämningar är exkluderande snarare än inkluderande. Utifrån ålder formeras intresseföreningar inom olika områden. Inte nog med att individen ska vara intresserad av till exempel frimärkssamlingar, man ska dessutom ha ett intresse som är åldershomogent. Samtidigt kan man inte bortse från att unga och äldre har skilda förutsättningar och erfarenheter. Det behöver inte vara så att mer erfarenhet är bättre än mindre, förhållandet kan vara tvärtom. För mycket erfarenhet leder till att nyheter värderas, ofta orättfärdigt, i skenet av det som en gång har varit. Och många unga, och för den delen många vuxna, har hört äldre bedöma initiativ med föga uppmuntrande tillrop såsom *det går inte, vi har prövat…* Intressen släcks och motigheterna tornar upp sig, det är ingen idé att ens försöka. Samtidigt som erfarenheter kan vara förkvävande om de förmedlas på ett tarvligt sätt, kan man heller inte förbise att det finns viktiga kunskaper att tillvarata. Hjulet behöver inte upptäckas på nytt. Balansgången mellan att lyssna till andras erfarenheter eller att helt och hållet utgå från att man alltid ska göra egna erfarenheter är svår.

FRÅN SAMHÄLLSFOSTRAN TILL EGENMAKT – EXEMPLET SKOLAN

Ungdomstiden är en fortsättning på barndomen och dess lärande och viktig som grund för individen och gruppen att möta vuxenlivets förväntningar och krav visavi öppningar och möjligheter. Grundläggande för detta är fostran i familj, kamratgäng, skola och bland andra vuxna i lokala sammanhang. Möten i vardagen innebär utbyte av kunskap och erfarenhet. Även om begreppet fostran associerar till äldre tiders auktoritativa förhållningssätt mellan äldre och yngre, ligger det nära tillhands att koppla lärande av sociala färdigheter, förhållningssätt och faktiska kunskaper till begreppet. Inom samhällsvetenskaperna talar man om socialisation som ett samlingsbegrepp länkat till barns och ungas lärande. En människa blir till i ett socialt sammanhang som ytterst lär individen hur han/hon ska fungera i samhället.

Många gånger handlar fostran om att tillägna sig grundläggande ”spelregler” för hur man förhåller sig till andra och vilka förväntningar man kan ha på samhället, gruppen och närmiljön. Frågor om hur samhället fungerar och vilka möjligheter individen har att påverka det, är viktiga dimensioner som finns nära länkade till fostransperspektivet. Här finns ett normativt inslag som anger vad som är korrekt eller felaktigt. Till det normativa finns ett sanktionssystem. Direkta eller indirekta system att bestraffa eller uppmuntra viss typ av beteende. Avvikelser från normsystemet i en organisation innebär att individen görs medveten om det på ett mer eller mindre subtilt sätt.

I en god tolkning innebär det att värderingar och förhållningssätt till samhället återskapas trots att nya generationer avlöser varandra. Förskjutning av synsätt äger förvisso rum men innebär inte med nödvändighet förändringar av grundvärderingar. Till exempel är elevers förhållningssätt till skolan och lärare i stort sett det samma idag som för 30 år sedan. Vissa förskjutningar har ägt rum då elever idag är mindre bundna till lärarens kunskapsauktoritet än vad de var 1980. I huvudsak är det två förhållanden som har lett till denna förskjutning. För det första har föräldragenerationen generellt sett högre utbildningsbakgrund idag jämfört med för 30 år sedan. Det har inneburit att elever har möjlighet att värdera lärarens/skolans budskap i förhållande till kunskap som finns i föräldrahemmet. Vad som också har ifrågasatt lärarnas auktoritet är att kunskap har gjorts tillgänglig genom nya medier. Här avses framför allt Internet och digitaliseringen av den bokliga kunskapen. Idag bär eleverna med sig ett USB-stick med information istället för en mängd skolböcker, de letar kunskap i Wikipedia snarare än i bibliotekets travar av böcker och kan omedelbart kontrollera lärarens förmedling av kunskapsstoff genom att ligga online med en referensdatabas under lektionen. Eleverna behärskar många gånger de interaktiva medierna bättre än lärarna vilket har inneburit att eleverna inte är beroende av hur lärarna/skolan filtrerar kunskap. Den kunskap som eleverna tillskansar sig ställs emellertid alltid emot lärarens vetorätt då det kommer till bedömning av elevens prestation.

I en mindre god tolkning innebär denna minskande tro på att skolan förmedlar den enda sanna bilden av världen att ifrågasättande blivit en del av vardagen.

Eleverna käftar emot (hette det förr) eller intar ett kritiskt förhållningssätt (heter det idag). Samtidigt är det läraren som sätter betygen oavsett hur stora meningsskiljaktigheterna är mellan lärares och elever uppfattningar. Makten kan ifrågasättas men är i slutändan icke förhandlingsbar. Detta kan te sig frustrerande då eleverna inbjuds till ett kritiskt tänkande/granskande samtidigt som utkomsten av detta tänkande inte alltid tas på allvar. Här handlar det om demokratifostran i ett led, men inte i det andra ledet eftersom lärarens auktoritet inte medger omröstning vilka de rätta svaren är. Här vilar en grundkonflikt mellan att bjudas in men inte tas på allvar då erfarenhet ställs emot ungdomlighet, nyfikenhet och måhända en annan syn på kunskap än vad vuxna representerar.

Det andra problemområdet som obegränsad tillgång på kunskap medför är att individen får svårare att selektera information. Problem uppstår i att värdera information utan tydliga kriterier: Är Wikipedia lika tillförlitlig som Nationalencyklopedin (NE)?

Tillgänglighet blir ett tungt vägande skäl snarare än sanningshalt och kvalitet. Om kunskapskriteriet för Nationalencyklopedin utmålas som absolut, framstår Wikipedias kunskapsanspråk som en kollektiv angelägenhet, dvs. är relativ de som brukar och kommenterar artiklarna. En begränsande faktor är att Nationalencyklopedin förutsätter abonnemang om man ska utnyttja den via Internet, det gör inte Wikipedia. Visserligen finns Nationalencyklopedin som traditionellt uppslagsverk vid de flesta av landets kommunala bibliotek, men frågan är om det traditionella uppslagsverket alls utnyttjas av unga idag.

Oavsett de goda eller mindre goda tolkningarna av skolan auktoritetsproblematik 2010 jämfört med 1980, omgärdas skolan alltjämt av stor respekt och förtroende. Kanske mest för att det saknas alternativ till skolan som social och kunskapsmässig institution. Dess status är länkad till lagstiftning och en lärarkårs professionalism. Alltjämt närmar sig barn och unga skolan med respekt. Man kan inte hävda att barn som idag påbörjar grundskolans första klass är mindre entusiastiska än vad barnen var 1980. Trulighet och skoltrötthet bland tonåringar fanns även 1980 och eleverna engagerade sig skolfackligt ungefär lika lite då som nu. Visserligen är andelen som inte fulföljer gymnasieskolan oroväckande stor idag (omkring 20-25 procent), samtidigt kan man inte förneka att andelen som studerar vidare efter grundskolan aldrig har varit så hög som den är idag. 1980 var det omkring två tredjedelar som studerade vidare efter grundskola. Idag fortsätter i stort sett samtliga på gymnasiet oavsett intresse och motivation vilket i sig säkerligen förklarar en del av avhoppen. Oavsett om man väljer att studera vidare efter grundskola eller gymnasium eller inte så äger skolan alltjämt ett orubbligt mandat och en aura som särskilt nybörjare ser som magisk och attraktiv.

IDENTITETSFORMERING OCH POLITISK SOCIALISATION – FRÅN NÅGOT TILL NÅGON

Exemplet ovan antyder att bortom ifrågasättandet av skolans auktoritet finns en mera djupgående förändring sett till hur identiteter utmejslas. Detta skulle kunna vara själva essensen i en framtida generationsolikhet. Forskning pekar på att det samtida samhället i betydligt

större utsträckning än det traditionella är öppet sett till såväl informations- och kunskapstillgång som till föreställningen att individen utifrån eget intresse och förutsättningar har möjlighet att skapa sin egen framtid utan koppling bakåt. Avigsidan är mer otrygghet som en konsekvens av att handlande givet en föreställningsvärld inte är given på förhand. Unga förväntas frigöra sig från föräldragenerationens krav och förväntningar, vilket betraktas som en högst vital del av vuxenblivandet. Följaktligen talas det om *frigörelse från något*, men mera sällan om *frigörelse till något*.

Identitetsformering blir med detta synsätt en process frigjord från allt vad som hitintills varit och därigenom öppen och förhandlingsbar. Åtminstone framställs det så på en diskursiv nivå. Människan som social varelse ifrågasätts och identitet blir en färskvara som ständigt kan omformuleras. Identiteten är inte unikt länkad till subjektiv uppfattning och känsla, utan är också knuten till sociala och politisk dimensioner och i högsta grad en funktion av vem man uppfattas vara (genom social interaktion), vem individen associerar sig till (grupptillhörighet) samt uppfattning om vad man strävar efter (politisk nivå). Grundläggande idag är att unga själva förväntas etablera ett subjektivt, socialt och politiskt fundament för sitt varande och handlande och att ”en ny tillhörighet innebär att varje individ måste själv (åter)skapa sin subjektiva, sociala och politiska identitet”[31]. Ett synsätt är att dagens unga och unga vuxna mer än tidigare relaterar sig till ett individuellt projekt snarare än strävar efter delaktighet i ett kollektiv. I anslutning till denna tes kan man hävda att människor tidigare har länkat sin identitet till yttre dimensioner (t.ex. ett jobb, föräldraskap, föreningsdelaktighet och boendeplats) och att denna mer eller mindre intakt har följt individen genom hela livet. I dag är den länken mer eller mindre bruten. Snarare präglas ungas liv av formbarhet där yrkesanknytning, föräldraskap och uppväxtmiljö/ort representerar föränderliga dimensioner. Att identifiera sig med en plats, yrke eller förening är följaktligen endast en av många olika faktorer som utkristalliserar vem man är och uppfattar sig vara. Processen kan formuleras som en rörelse sett över flera generationer från ett fixerat *något* till ett formbart *någon*.[32] Nedbrutet till ungas organisering kan man således förvänta sig att ungas delaktighet i föreningslivet idag till stor del är starkt avhängig det individuella identitetsprojektet snarare än är kopplat till ett anonymt kollektiv och fixerad tillhörighet.

Det genomgående individualistiska synsättet är intressant, men samtidigt också problematiskt. Kopplingen bakåt till uppväxtvillkor och ramförutsättningar genom social klass (ekonomi och föräldrars utbildningsbakgrund), genus (rollidentifikation och fostran som kvinna eller man eller både ock) och etnicitet blir svår att förstå. Sociala faktorers påverkan på vad individen uppfattar som naturligt och självklart reduceras till ett personligt val trots dess oomtvistade objektiva påverkan.[33]

Man ska nu inte förstå ungas engagemang som att det uteslutande handlar om individens uppfattning om deltagande

31 Gunnar Hansson *Ungdom och politik – identitetsskapande och organisering i senmodern tid.* Paper presenterat för projektet 2010.

32 Se t.ex. Gill Jones *Youth* Cambridge: Polity Press (2009).

33 Se t.ex. Andy Furlong och Fred Cartmel (1997) *Young people and Social change.*

”för egen vinnings skull”. Unga är givetvis inte genomindividualistiska i sina ansatser och det finns gott om uttryck som pekar mot att unga engagerar sig i föreningar som har altruistiska mål och visioner. Poängen här är dock att föreningsmedlemskap saknar ett värde i sig självt. Ungas delaktighet är en självklarhet så länge som den enskilda unga finner ett personligt utbyte av det, ofta knutet till ett konkret handlande utifrån personliga förutsättningar och intressen. Unga betraktar sitt medlemskap i en förening från en horisont som betonar görande snarare än medlemskap. Följaktligen kan man idag vänta sig en större rörlighet när det kommer till enskilda individers medlemskap i olika organisationer jämfört med den äldre generationen vuxna som föreföll vara trogen sin förening under mycket lång tid och nästan oavsett den verksamhet som äger rum.

GENERATION OCH LIVSFAS

Frågan om ungas organisering kretsar också kring skillnaden mellan livsfaser och generationer, dvs. om ungas föreställningar och agerande är bestående över tid eller avhängiga var någonstans i livet de befinner sig. Helt klart är att skolans auktoritet inte är särskilt ifrågasatt även om man nu kan diskutera både form och innehåll i undervisning och lärande. Barn och unga förhåller sig till skolan som institution oavsett hur de värderar den. Många tonåringar tycker i allmänhet att skolan *suger fett*, som det numera populärt kan uttryckas. Frigörelseprocessen är intensiv, auktoritetsproblematiken generell och högst nödvändig för att individen ska kunna utkristallisera en egen identitet. Livsfasperspektivet hävdar att dessa reaktioner är logiska sett till utvecklingsfas och behov av frigörelse. Senare i livet, kanske när man har egna barn, kommer individen inta ett annat perspektiv. Det andra synsättet som hävdar generationsolikheter menar att skillnader i synsätt mellan unga och äldre är bestående och att det successivt leder samhällsförändringar genom att skilda generationer avlöser varandra då en individ inte ändrar sin uppfattning när man blir äldre. Här är alltså samhällsförändringar resultatet av ”födelse- och dödstalens sociala fysiologi”[34]. Grunden till olikhet är att unika generationer etableras då individer under sin uppväxt upplever likartade ramförutsättningar (sociala, kulturella och ekonomiska villkor) och att erfarenheter som görs under barn- och ungdomsåren bildar tolkningsram för en hel generation.

I ett livsfasperspektiv är ungas bristande organisering ett mindre problem. Delaktighet är här en funktion av livsfas och ungdomstiden representerar frigörelse från tradition och arv. Förr eller senare kommer de att inordnas i samhällsstrukturen och finna vägar för kollektivt handlande. Ett synsätt som betonar generationsolikheter innebär att ungas minskande föreningstillhörighet utgör ett omfattande samhällsproblem. Värderingar som idag kännetecknar ungdomsgenerationen kommer att förstärkas, inte förändras. Följaktligen är ungas uppfattning att traditionellt politiskt föreningsarbete inte tillför dem särskilt mycket en utmaning att hantera sett i relation till representationskap, vårt demokratiska system och politikens legitimitet. Att unga kanaliserar sitt samhällsengagemang på andra sätt än genom t.ex. politiska partier innebär successivt en förändring av hur beslut

34 Robert D. Putnam (2006) *Den ensamma bowlaren.* Stockholm: SNS förlag, s.35.

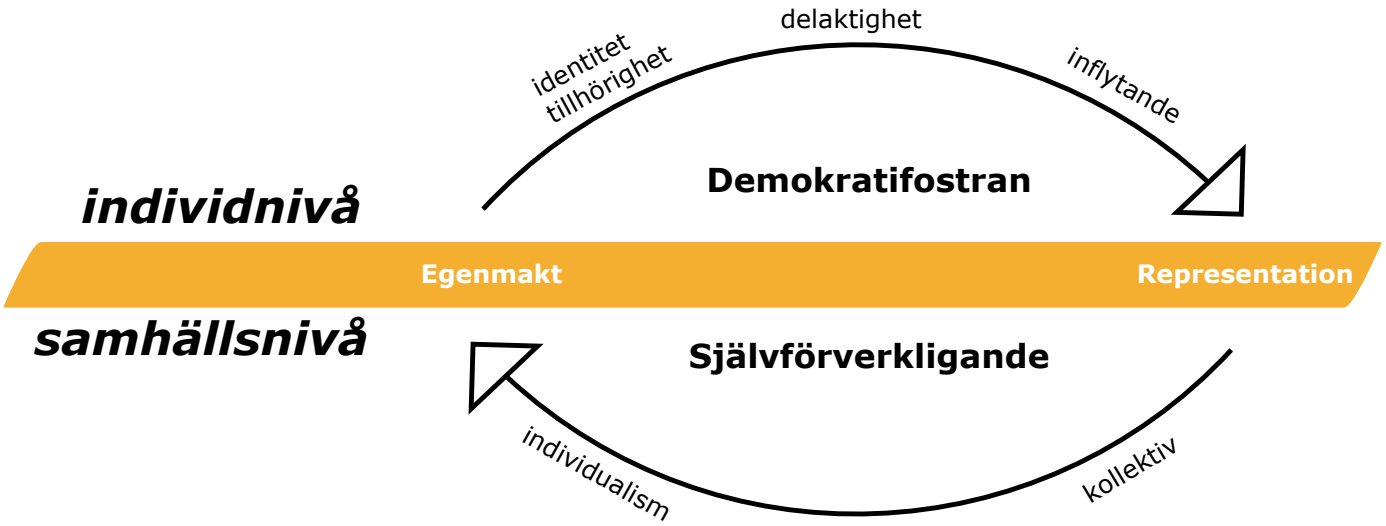

fattas som rör samhället, hur folkopinion väcks och vem/vilka som driver på debatt och kritiskt granskande av statens och kommunernas skötsel.

UNGAS ORGANISERING FÖRR OCH NU

Frågan kan nu väckas om ungas organisering idag är annorlunda än vad den var för 50 år sedan och om det har skett generationsskiften i synsättet på föreningsliv, organisering och kollektivt handlande.

Man bör tänka sig för innan alltför vågade jämförelser görs mellan en förfluten tid och en nutid. En jämförelse mellan förr och nu tydliggör skillnader mellan vad som har varit och vad som är eller kommer att vara, men ska inte tas som intäkt för att jämförelserna helt igenom överensstämmer med hur det faktisk var/är i alla avseenden. Här finns alldeles för många osäkerhetsfaktorer. Rörande folkrörelser och organisation kan man t.ex. notera en förkärlek att bedöma gångna tiders massengagemang i termer av nuets önskemål om delaktighet och demokrati. Vi vet dock förhållandevis lite om hur inflytande och delaktighet gestaltade sig inom arbetarrörelsen, frikyrkorörelsen eller nykterhetsrörelsen. Det historiska värderas ofta i termer av att *det var bättre förr*. Medlemmarna påverkade politiken genom medlemsmöten, studenter hade reell makt att förändra en trögrörlig akademi och aktioner iscensattes för att förändra t.ex. tillgången på rusdrycker i samhället, förkorta arbetsdagen eller göra det möjligt för alla

att utöva sin religiositet så som man själv ville. Unga fostrades i en tro att det var möjligt att påverka och förändra genom tillhörighet och föräldrars engagemang var förebildligt och vuxna framställdes som rollmodeller för hur unga skulle agera. Exemplen är talrika och bär ett gemensamt drag av ”gyllene tidsålder”. Den kritiska frågan är i på vilket sätt dessa organisationer verkligen var demokratiska, hade makt att påverka och förändra samhället. Det är heller ingen absolut sanning att lyssna till äldre föreningsmedlemmars syn på hur det en gång har varit. Minnet av en svunnen tid är inte objektivt, snarare är det synnerligen subjektivt vilket leder till att den egna aktiviteten sällan ställs i relation till omgivningens reaktion och uppfattning. Till detta är också ofta länkat ett behov att presentera en konsistent livsberättelse som framställer olika skeenden i livet på ett rationellt sätt vilka passar föreställningen att det finns en helhet och stringens i livet.

Trots dessa invändningar framstår det nutidshistoriska som en intressant relief varigenom samtidens utmaningar och visioner kan preciseras. I detta avseende ställs alltså vår föreställning om det historiska såsom den vuxit fram genom intervjuer, inläsning och intryck mot bilden av vad som nu är. Uppfattningen om nuet representerar en föreställning grundad i erfarenheter av ungas organisering. Man kan dock inte förbise att det är frågan om skilda förutsättningar 1960 jämfört med 2010. Utmaningarna är olika, likaså kraven och förutsättningarna. Tillgången på information och kunskap 2010 kunde knappast ens föreställas 1960. Icke desto mindre är det en realitet idag som redan har förändrat samhället och kommer sannolikt alltjämt att ha stora effekter i framtiden inom en rad olika områden.

Från egenmakt till representativitet och tillbaka
Figurens övre del (individnivå) illustrerar vad vi uppfattar är kännetecknande för traditionell fostran till representationskap. Fostran/lärande går genom delaktighet i lokala sammanhang (verksamhet tillsammans med föräldrar, kamratgruppen och andra vuxna i närsamhället etc.), föreningsdelaktighet (organiserade aktiviteter inom t.ex. idrott-, hobby- eller friluftsförening), ökat föreningsinflytande (t.ex. förtroendeuppdrag)som ger individuell erfarenhet och kunskap. Detta leder till att man successivt lär sig att se sammanhang som är större än de man lokalt upplever vilket representerar en viktig förutsättning för t.ex. politiskt representationskap. Enkelt uttryckt handlar det om att individen genom det lokala och föreningslivet skaffar sig erfarenhet i som ligger till grund för tillväxt av individens sociala kapital. Successivt får hon/han större utmaningar tack vare sin erfarenhet och etablering av nätverk/kontakter. Till slut kommer individen att ha det förtroende och den erfarenhet som förutsätts för att kunna representera andra än enbart sig själv. I grund och botten representerar denna modell en idealtypisk ”karriärväg” som handlar om att lära sig hur demokrati fungerar i praktiken, hur representationskapet utövas och hur individen genom förvärvad erfarenhet får större och större förtroende. Här formuleras ett fostransideal inom det politiska systemet som bygger på att delaktighet skapar kompetens.

Nedre delen av figuren beskriver utvecklingen på samhällsnivå från representationskap (att företräda ett kollektiv eller att företrädas av en representant) till egenmakt (individualitet). Här är det frågan om en omfattande och successiv förändring av samhället från ett kollektivt orienterat till ett individualistiskt samhälle. Det är frågan om ”ideal” och vad som uppfattas som naturligt för

unga och vuxna i fråga om personliga karriärvägar etc. Idag har individen ett egenansvar rörande utbildningskarriär (valfrihet inom t.ex. gymnasieskolan), arbetslivet (karriärbyten och livslångt lärande), egna tilläggsförsäkringar (genom privata försäkringsbolag) samt privat pensionssparande (genom en rad olika aktörer). Det är upp till individen att välja rätt utifrån sina intressen, sin kunskap och visioner och använda sig av den valfrihet som finns. Kollektiva lösningar på individuella utmaningar finns inte att tillgå i den omfattning som den vuxna genrationen har erfarenhet av. Det har bland annat inneburit att valfriheten för individen har hyllats och att individen ensamt är ansvarig för de val som företas oavsett hur mycket eller lite kunskap hon/han äger.

Figuren beskriver ett motsatsförhållande där fostran relateras till beprövad erfarenhet medan utvecklingen antyder att unga inte alls vill bli representerade, att de istället har fokus på egna behov och möjligheter snarare än kollektivets. Att det är frågan om samhälleliga dimensioner i figurens nedre del understryks av att unga fostras att föreställa sig sin livskarriär som ett identitetsprojekt där den individuella aspekten alltid är överordnad samhälleliga/kollektiva.

Föreningen som en fast plattform eller individuell språngbräda?
Ungas organisering, eller bristande organisering, sett över tid präglas av vad som framstår som en generationsspecifik skillnad mellan hur individer/grupper värderar föreningar och organisationer. Vår upplevelse är att det successivt har skett en förskjutning från att betrakta föreningen/organisationen som självklar och med ett värde i sig självt, till att idag uppfatta föreningsdelaktighet i relation till egna intressen och handlande. Uppdelningen som här antyds kan beskrivas i synsätten *individen som redskap för organisationen* eller *organisation som redskap för individen.*[35]

Man kan tala om traditionella visavi moderna organisationer och föreningar som utgår från skilda förutsättningar och självbilder. De traditionella är ofta orienterade mot ideologiska/religiösa/politiska spörsmål och svarar mot intresset av samhällsförändring i allmänhet. Sakfrågorna är vitt definierade och kan inom en och samma förening handla om barnverksamhet, aktioner för fattigdom, studiecirklar och traditionella medlemsmöten. Gemensamt för dessa, oavsett om de definieras som ungdomsorganisationer eller ej, är att det finns en historisk kontinuitet och ett sammanhang som också inkluderar vuxna. Individen är till för organisationen som kollektiv kraft och underställer sig redan etablerade regler, beteenden och inriktningar. De moderna organisationerna tycks attrahera unga ofta inom ett begränsat sakområde. Den avgränsade aktiviteten är i centrum snarare än ideologiska, samhällsförändrande eller visionära spörsmål och verksamheterna är avgränsade till detta område. Den nutida unga föreningen ses

35 Göran Ahrne, Magnus Boström och Anders Forsell (2004) *Meningen med föreningen. Vad är frivilligt i frivilligorganisationer,* s.31. Särtyck ur *Den organiserade frivilligheten*. Sociologiska institutionen. Stockholms universitet. Särtryck nr 229.

som en ”möjliggörare” för ungas egna intressen snarare än som en representant för kunskap, historisk kontinuitet, erfarenhet och idealism. Organisationen innebär en förstärkning av individens handlingar inom ett område och delaktigheten är stor så länge som individen ser nyttan av sitt arbete för den egna vinningens skull.

Vårt intryck är att det sker en successiv förskjutning bort från organisationer/föreningar som bygger på individens underordning visavi föreningen och mot rörelser som finns till för medlemmarnas egenintresse och att den plattform som traditionella organisationer representerar successivt byts ut mot organisationsdeltagande där medlemmens omedelbara behovstillfredsställelse ställs i centrum.

Kontinuitet eller diskontinuitet – från ”så här har vi alltid gjort” till ”hur ska vi göra”
En frivilligorganisations identitet är många gånger det kollektiva minne som organisationen äger genom sina medlemmars aktiviteter. Detta minne kan sträcka sig en längre eller kortare tid tillbaka. Gamla verksamhetsberättelser, stadgar, jubileumsskrifter, tidskrifter och publikationer, programförteckningar och medlemsmatriklar härbärgerar det gemensamma minne som nya medlemmar har att förhålla sig till. Stadgar intar naturligtvis en viktig del av en förenings strukturella identitet. Här anges t.ex. föreningens målsättning och ibland också dess metod. En annan del utgörs av t.ex. informella berättelser/skrönor som mytologiserar händelser och individer i föreningen och dess historia. Gubbarna och gummorna i älgjaktslaget berättar om händelser från förr vilket nya medlemmar har att förhålla sig till oberoende av vilka verksamhetsberättelser som finns tillgängliga. Inom fotbollsklubben berättar tränare om enskilda idrottare som gjort si eller så. Gemensamt för båda är att det handlar om berättelser om både levande och döda personer inom ramen för en förening/organisation. Funktionen är att utkristallisera ett tydligt ”*vi*” vilket sker genom mytologisering av gruppen. Härigenom framstår gruppen som unik och föreningen/organisationen blir en referensgrupp individen har att förhålla sig till. Att bli delaktig i den gemensamma historien är en viktig sammanhållande faktor för gruppen.

Skillnaden mellan en traditionell och modern förening är att den förra äger ett längre kollektivt minne än den senare. Dessutom finns det sedan lång tid tillbaka en fastlagd policy och inriktning för verksamheten. Det innebär att den enskilda medlemmen har att förhålla sig till redan upprättad inriktning och kollektivt minne. Passar man in i föreningen sett till den ”anda” och ”mentalitet” som finns, t.ex. hur man bemöter motståndarlaget, hur tränare snackar med varandra och hur spelare förhåller sig till varandra? Många gånger är det precis detta som omsluter fostransdimensionen och ger medlemmen en känsla av samhörighet och identifikation.

Ju längre tid en förening har funnits, desto mindre möjlighet för en enskild medlem att påverka dess struktur, kultur och mentalitet. Medlemsaktiviteter löper risk att ritualiseras (t.ex. årsmöten) och bara finnas till därför att stadgar och eventuellt bidragssystem så kräver. Hierarkier etableras på grundval av anciennitet (”lång och trogen tjänst”) vilket gör det svårt för nya medlemmar att göra sin

stämma hörd. En nybildad förening har följaktligen lättare att genom stadgar och policies formulera ett förhållningssätt som ligger närvarande medlemmar nära jämfört med villkoren inom en äldre och ofta också rikstäckande förening. Samtidigt finns det avsevärda fördelar med kontinuitet, bl.a. att föreningen inte är beroende av den enskilda medlemmen, samt att det ofta också har etablerats finansieringsvägar (genom t.ex. bidragssystem). En etablerad förening behöver av dessa skäl sina medlemmar i betydligt mindre utsträckning än en nystartad förening.

Långsam eller snabb karriär
Vi vågar påstå att de flesta inom en ideell förening inte primärt tänker sig avancemang inom föreningen. Få vill bli kassörer, sekreterare eller inneha ett förtroendeuppdrag i en förening. De flesta vill utöva sitt intresse och känna utveckling i det. Man kan inte utesluta att rent sociala motivatorer är betydelsefulla, t.ex. att träffa andra likasinnade och umgås med dem på en regelbunden bas. Här skiljer sig medlemmen i kortspelarförening (icke formellt erkända sammanslutningar) föga från den unga tjejen som vill spela fotboll i ett fotbollslag (erkänt sammanhang). Båda vill bli duktigare inom sitt intresseområde, träffa andra likasinnade och ha kontinuitet i verksamheten. Bådas intresse förutsätter närvaron av andra – det är svårt och antagligen ointressant att spela poker och fotboll med sig själv.

Möjligheten att erövra positioner inom föreningen, snabbt eller långsamt, är också avhängig vilka medlemmarna är, om det är en åldershomogen förening, dess historia och bakgrund. Innebörden och värderingen av att vara ung/oerfaren eller gammal/erfaren varierar beroende på vilken förening det är frågan om. Hårddraget är man ung i ett traditionellt politiskt parti, i älgjaktslaget och syjuntan väldigt länge medan samma tid betyder något helt annat i en nyetablerad förening. Problemet är att lång erfarenhet kan väga tyngre än kompetens och att avancemang inom en organisation inte värderas särskilt högt i en annan organisation.

Sammanfattning och slutsatser

Utgångspunkten för projektet *Ungas organisering* är ungdomens minskande organiseringsgrad i det etablerade föreningslivet. För att möta denna negativa trend har ungdomspolitiken som mer eller mindre uttalad målsättning att öka ungas delaktighet. Här antas en koppling mellan medlemskap i föreningslivet och ungas delaktighet i samhället. Frågorna som här ställs berör primärt varför ungdomars medlemskap i föreningar minskar, hur ungdomar organiserar sig idag, vilka effekter detta får, och slutligen vad som bör göras i framtiden. I projektet finns samtidigt ett kritiskt anslag som ifrågasätter huruvida minskningen av den formella föreningsanslutningen är ett problem, och i sådana fall, för vem det är ett problem?

Det faktum att medlemstalen i svenska ungdomsorganisationer minskar finns det ingen anledning att invända mot. Frågan varför unga väljer att inte ansluta sig till föreningar är dessvärre inte lika enkel att besvara. Att unga inte organiserar sig är ett påstående som bland vuxna fått eget liv. Ingen vet var det kommer ifrån, ingen vet vad som egentligen åsyftas. Det kan vara organisation i föreningsliv, engagemanget i samhälls- och politiska frågor, ideellt arbete eller alltihop. Samtidigt är det ett påstående som unga inte i någon större grad känner igen sig i.

Ungas organisering över tid har ofta ägt rum inom ramen för massrörelser av olika slag. Tidsmässigt handlar det om ett perspektiv på det svenska samhällets modernisering och dess bas i politiska, religiösa, och andra kollektiva områden. I dessa rörelser hade ungdomar möjlighet att tillsammans kollektivt påverka samhället utifrån de idéer man samlats kring. Idag tycks bara ett fåtal unga organisera sig i dessa slags rörelser. Dagens ungdomsorganisering förefaller i motsats till de traditionella folkrörelserna bygga på att det finns en sakfråga eller intresseområde att samlas kring, snarare än en gemensam ideologi eller vilja till samhällsförändring. Ungdomsorganisationerna idag är också, på gott och ont, mer autonoma från vuxnas inblandning.

Vuxnas frånvaro i ungdomsorganisationer får både eventuellt positiva och, mer sannolikt, negativa konsekvenser. Det

positiva är att ungdomar idag själva får göra vad de vill inom organisationen och att de får möjlighet att autonomt utveckla en organisationserfarenhet som är anpassad till samtida förhållanden. Problemet är dock att ungdomar samtidigt får det svårare att få inflytande i samhället såsom det är strukturerat idag genom ett system som bygger på politiska partiers maktutövning. Vuxnas kunskap om politiskt arbete saknas i den autonoma ungdomsorganisationen. Man kan inte bortse från att vuxnas närvaro i föreningslivet ger legitimitet, innebär kunskapsöverföring och är en grundförutsättning för återväxt inom systemet. Ungas engagemang utanför det etablerade systemet har liten betydelse för hur kommunerna och staten utvecklas. Villkoret för ungas inflytande och delaktighet är att ungdomarna anpassar sig till rådande system, inte tvärtom. Följaktligen släpps unga in givet att det sker under ordnade former och vad som representerar ”ordnade former” bestäms genom det politiska partiets stadgar, vanor och förutfattade meningar.

Då är vi framme vid frågan om varför ungas organisering minskar i medlemsantal räknat. Vi antar att social klass påverkar ungdomars engagemang och organiseringsgrad. Forskning pekar på att arbetarungdomar är mindre intresserade av att organisera sig och utöva samhällspåverkan i vid mening. Arbetarklassungdomar tenderar vara mer engagerade i lokala frågor medan medelklassungdomen oftare har en ideologisk uppfattning och intresserar sig för globala frågor.. Av detta följer frågan om medlemsminskningen i föreningslivet mer är en klassfråga än ett generellt fenomen?

Staten stöttar organisationsstrukturer som har sin hemvist i medelklassen. Till exempel förutsätter den erkända (bidragsberättigade) föreningsformen förtrogenhet med ett systems logik (genom bidragssystem, medlemsmatriklar, stadgar etc.), respekt för demokratiskt beslutsfattande (t.ex. genom att protokollföra beslut, betydelse av årsmöte relativt styrelse- och föreningsmöte), förtrogenhet med uttrycksformer som ger förutsättningar för ordnat opinionsarbete (skriftspråk, tillgång till olika sociala nätverk), handlade och successivt även

påvekan etc. Föreningar som utgår från en annan organisationsstruktur än vad som tillfredsställer statens önskemål om struktur faller utanför bidragssystemet oavsett om verksamhetens innehåll och målgrupp är överensstämmande med den statliga ungdomspolitiken. Till exempel har anslaget till nationella riksorganisationer för öppen fritidsverksamhet minskat eller tagits bort. Formen tycks alltså överskugga innehållet.

Konsekvenserna är omfattande av denna kursändring. I dag förutsätts unga själva veta vad de vill, hur de ska göra och vem som kan bidra med ekonomiskt stöd. Att organisera sig idag förutsätter alltså mer av utbildningskapital och nätverkskontakter jämfört med tidigare.[36] Följaktligen blir ungas organisering också en klassfråga då fördelningen av utbildningskapital och nätverkstillgångar samt kunskap om på vilket sätt som inflytande och demokrati utövas är starkt knutet till social klass. Medelklassens ungdomar har följaktligen ett försprång i ett system som belönar en organisationslogik som bärs upp av de resursstarka i samhället.

Effekten av denna utveckling är sannolikt en långsiktig förändring vad gäller politiskt beslutsfattande, opinionsbildning och så vidare. En konsekvens är att den representativa demokratins legitimitet löper risken att urholkas eftersom det inte kommer att finnas tillräckligt med engagerade att rekrytera till politiska uppdrag. Utvecklingen kan också leda till att traditionella kanaler (t.ex. politiska partier och deras ungdomsförbund) för politisk kommunikation blir otillräckliga när ungdomar och unga vuxna vänder sig mot andra forum för sitt samhällsengagemang. Vad som kan göras, och bör göras, är att vara mer öppen för nya organisationsstrukturer och former för ungas engagemang samt stötta unga som befinner sig utanför makt- och påverkanssfärerna oavsett vilka dessa är.

FRÅGOR INFÖR EN FRAMTIDA POLITIK FÖR UNGAS ORGANISERING

Mycket tyder på att det har skett en förändring av hur föreningsorganisering uppfattas av unga. Förändringen kan sammanfattas i att altruistiska värderingar har ersatts av mer individualistiska och att det har skett en utveckling från fokusering på organisationer med kollektivt formulerade mål, till organisationer där individen använder sig av föreningen för att uppnå sina högst personliga mål.

Grundvillkoret är att det finns ett egenvärde med ungas organisering, i studien definierat som ungas delaktighet och inflytande i samhället. Vi har identifierat en rad olika utmaningar som vuxensamhället ställs inför när det kommer till frågan om att bereda en plats för unga och ungt tänkande inom till exempel politikområdet. Vi har betonat fostran, lärande och att unga lär sig praktisk demokrati genom delaktighet i det kollektivt organiserade föreningslivet. Samtidigt kan vi också notera en utveckling som betonar individens egenmakt, att man inte underordnar sig kollektiva former för demokratiutövning; att föreningsdelaktighet är bra så länge som den kan användas för den egna karriären; att frågor om samhällspåverkan visserligen är relevanta områden, men inte genom att delta i traditionellt föreningsarbete.

36 Se Mikael Palme (2008) *Det kulturella kapitalet. Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988-2008*. Uppsala: Acta Universitatis, Studier i utbildnings- och kultursociologi. No 1.

Mot bakgrund av detta har vi formulerat tre huvudområden som vi tror är särskilt betydelsefulla för den framtida ungdomspolitiken i allmänhet och för ungas organisering i synnerhet. Vi gör inte anspråk på att ha svar på de frågor som vi reser, snarare vill vi väcka debatt och reflektion genom att peka på dessa områden.

UNGA FÖR SIG SJÄLVA ELLER TILLSAMMANS MED VUXNA:

Studien antyder att det saknas förutsättningar för generationsmöten i och med att unga för sig själva ska utvecklas fungerande demokratiformer. Samtidigt bygger demokratiutövning i kommuner, landstingen och i staten på ett givet system, den representativa demokratin. Ungas demokratiutövande för sig själva ska successivt inordnas i ett system som bygger på redan formulerade förutsättningar och villor. *Var förutsätts unga lära sig detta systems villkor, för sig själva eller tillsammans med de som har erfarenhet? På vilket sätt kan unga och vuxna arbeta tillsammans så att det också innebär ett ömsesidigt lärande?*

NYTT INNEHÅLL I GAMLA FORMER ELLER GAMMALT INNEHÅLL I NYA FORMER:

Vitalisering av samhällspolitiken är ett prioriterat område för de flesta politiska partier. Det handlar om nya politiska sakområden, arbetsformer och kanaler för opinionsarbete, spridning och påverkan. Samtidigt finns det inslag i ungas organisering som går utanför gränserna för hur samhället kan påverkas, på delaktighet och inflytande. Ungas interaktion är lokal och global på en och samma gång, deras engagemang korsar kommungränser sett till sakfrågan snarare än vem som bär ansvaret för t.ex. infrastrukturen lokalt. *På vilket sätt kan man vitalisera och förändra lokal och nationell politik samtidigt som man också verkar för kontinuitet och långsiktighet?*

FÖR KOLLEKTIVETS ELLER INDIVIDENS BÄSTA:

Utmaningen här handlar om att tillvarata styrka i att agera långsiktigt och utifrån kollektivt formulerade mål samtidig som man också måste bejaka individens motiv i att belönas för sin insats. *Hur tillfredsställer organisationer individuella behov av utveckling samtidigt som individen också ser nyttan av kontinuitet och långsiktighet i föreningsarbetet?*

Ungas organisering över tid sätter sökarljus på ungas delaktighet i samhället. Mot en bakgrund av att ungas intresse för att organisera sig tycks minska förs en diskussion om långsiktigheten i dagens demokratiska system.

Studien sätter fokus på ungas villkor i det nutida civila samhället i relation till villkoren i det traditionella folkrörelsebaserade och reser frågan på vilket sätt som unga ges förutsättningar att lära sig axla uppdraget att sköta ett samhälle. Rörelsen från kollektivism till individualism diskuteras med särskilt fokus på individens vuxenblivande och lärande samt samhällsutvecklingen som helhet.

Astrid Lindgrens Hembygd
där idéer och människor möts